

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2012

Martina Podlesná

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Versailleská mírová konference a Německo

Martina Podlesná

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Versailleská mírová konference a Německo

Martina Podlesná

Vedoucí práce:

PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Poděkování:

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D za obětavý přístup, odborné rady a podnětné připomínky, které mi napomohly k sepsání této práce.

Obsah

1	ÚVOD	8
2	ZÁVĚR PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY A POLITICKÁ SITUACE V NĚMECKU	14
	2.1 Uzavření příměří s Německem v Compiègne	15
	2.2 Německá revoluce a vznik Výmarské republiky	18
3	VERSAILLESKÁ MÍROVÁ KONFERENCE	23
	3.1 Organizace a průběh konference a plány velmocí na poválečné uspořádání	24
	3.2 Jednání s Německem	29
4	POTRESTÁNÍ NĚMECKA A PODMÍNKY VERSAILLESKÉ MÍROVÉ SMLOUVY	32
	4.1 Územní ztráty a stanovení právně-politických vztahů Německa k sousedním státům.....	32
	4.1.1 Otázka německých kolonií.....	35
	4.2 Odzbrojení Německa	37
	4.3 Článek o vině za rozpoutání války a otázka válečných reparací	38
	4.3.1 Jednání Reparační komise a londýnské ultimátum.....	41
	4.4 Finanční a hospodářská omezení	42
5	SITUACE V NĚMECKU PO PODPISU VERSAILLESKÉ MÍROVÉ SMLOUVY	44
	5.1 Březnové nepokoje a jejich důsledky	45
	5.2 Hospodářské problémy a politika plnění.....	50
	5.3 Nástup a šíření německých extremistických hnutí	55

6	ZÁVĚR	57
7	SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	61
	7.1 Nevydané prameny	61
	7.2 Vydané prameny	61
	7.3 Literatura	61
8	SEZNAM ZKRATEK.....	65
9	RESUMÉ	66
10	SEZNAM PŘÍLOH	67

1 ÚVOD

Rokem 1914 bylo ukončeno dlouhé 19. století, a začala tak nová éra, jež zahájil konflikt globálního rozsahu, který vešel do dějin jako první světová válka. Po skončení této války, jejímiž následky byly mimo jiné rozvrat Evropy a také proměny v mezinárodních vztazích, vystalo několik otázek, jimiž se mocnosti Dohody zabývaly. Jednalo se o problematiku, jak zamezit dalším konfliktům v Evropě a ve světě, jak naložit s poraženými Centrálními mocnostmi a jak dosáhnout obnovení rozvrácené Evropy. Všechny tyto otázky byly posléze řešeny na mírové konferenci ve Versailles, jež probíhala od ledna 1919 až do ledna následujícího roku. Sešli se na ní zástupci 27 států vítězné Dohody a 5 britských dominií. Německo ani ostatní Centrální mocnosti se jednání konference účastnit nemohly a byly pozvány až později na závěrečná jednání a k podpisu mírových smluv. Němečtí představitelé podepsali mírovou smlouvu v červnu 1919 ve Versailles, ovšem s jejími podmínkami, jež vešly v platnost v lednu 1920, německý národ nesouhlasil. Považoval je za nespravedlivé a příliš zatěžující pro nově vzniklou republiku. V několika následujících letech se s nimi nedokázal v klidu smířit.

Stěžejním bodem této bakalářské práce bude versailleská mírová konference a její důsledky pro Německo. Hlavní pozornost bude tedy věnována zejména událostem v Německu po první světové válce, především letům 1919–1923 v souvislosti s výsledky mírové konference. Ohledně konference ve Versailles nebude pro tuto práci důležité vysvětlit zdlouhavá a složitá jednání, týkající se všech Centrálních mocností a veškerých požadavků jednotlivých mocností Dohody. Zaměřím se proto na jednání předních představitelů mocností Dohody o problematice související pouze s Německem. Budu se soustředit na závěry, na nichž se vítězné státy s poraženým Německem dohodly. Pokusím se vysvětlit, jak Německo nahlíželo na Versailleskou mírovou

smlouvu a její podmínky, co pro něj podepsání této mírové smlouvy znamenalo a jak se stát s jejími podmínkami vyrovnával. Budu se zabývat především otázkou, jaké měla první světová válka a zejména stanovení mírových podmínek pro Německo důsledky a jak tyto události ovlivnily jeho poválečný vývoj. Současně se při zpracování této práce pokusím potvrdit či vyvrátit hypotézu, jež se týká tvrzení německého národa, že mírové podmínky Německo hospodářsky zruinovaly. Pokusím se tedy objasnit, zda kritický stav německého hospodářství ve 20. letech 20. století měl pouze tento důvod, jak tvrdila většina Němců, nebo zde existovalo více příčin. Ve druhé hypotéze se zamyslím nad tím, zda zpětný postoj jednotlivých předních mocností Dohody k versailleskému systému mohl mít vliv na orientaci jejich mezinárodních vztahů.

Práce bude rozčleněna do čtyř kapitol a několika dalších podkapitol. V první části práce, kapitole číslo 2, budou krátce nastíněny události, jež bezvýhradně předcházely versailleské mírové konferenci. Jedná se o výsledky první světové války, tedy kapitulaci všech Centrálních mocností na podzim roku 1918. Podrobněji zde bude vysvětleno uzavření příměří mezi mocnostmi Dohody a Německem, k němuž došlo v listopadu 1918 v Compiègne. Dále se tato kapitola bude, pro pochopení následujících německých politických událostí a směřování německé politiky, soustředit také na situaci v Německu v posledních měsících roku 1918 a částečně také v roce 1919. Bude zde tedy v krátkosti zmíněno odstoupení císaře Viléma II. a kancléře prince Maxmiliána Bádenského, německá revoluce a vytvoření nového demokratického státu, který vešel do dějin pod názvem Výmarská republika. Součástí této kapitoly bude i občanská válka, jež probíhala v první polovině roku 1919. V této občanské válce stáli radikální představitelé levicových sil se svými přívrženci proti sociálně demokratické vládě, jež měla podporu německé armády.

Následující kapitola už se zaměří na samotnou mírovou konferenci, přičemž přiblíží cíle a průběh konference, zúčastněné státy a také plány velmocí na poválečné uspořádání v souvislosti s Německem. Tato část práce se současně bude zabývat jednáním předních velmocí s Německem a následné uzavření mírové smlouvy s ním.

Konkrétní náležitosti mírové smlouvy bude analyzovat další část této práce. Bude se zabývat proměnou německých hranic a územními ztrátami, které Německo s přijetím mírových podmínek utrpělo. Dále se bude věnovat otázce německých kolonií, odzbrojení německé armády, problematice válečných náhrad, hospodářské otázky a také nastíní práva a povinnosti Německa v mezinárodním obchodu.

Poslední kapitola bude analyzovat vývoj Výmarské republiky v poválečném období, jež ovlivnily právě důsledky versailleského systému. Obrátí svou pozornost na politickou, sociální a hospodářskou situaci po podpisu Versailleské mírové smlouvy. Pokusí se vysvětlit, jak se stát vyrovnával s mírovými podmínkami a jaké mělo přijetí těchto podmínek pro Německo důsledky. V tomto období došlo nejen k politické krizi a pokusu o státní převrat, který vešel do dějin jako Kappův puč, ale také k prohloubení hospodářských problémů, jež souvisely mimo jiné také s politikou plnění mírových podmínek a placením válečných reparací. V tomto kontextu bude potvrzena či popřípadě vyvrácena výše zmíněná hypotéza o tvrzení německého národa, že mírové podmínky zcela rozvrátily německé hospodářství. Tato kapitola se bude věnovat i období po podpisu mírové smlouvy, vyznačujícím se také nástupem extremistických stran. Tyto strany si získávaly přívržence v souvislosti se šířením nacionalismu a nenávisti Němců k versailleskému systému i všem osobám, které byly nějakým způsobem zainteresovány do mírových jednání.

Na konci každé kapitoly bude následovat stručné shrnutí, čeho se daný tematický celek týkal a popřípadě ještě k jakému závěru jsem v těchto kapitolách dospěla.

V závěru je pak důležité stručně nastínit zpětný pohled předních mocností Dohody a Německa na versailleský systém, neboť právě jejich stanovisko mělo značný vliv na vývoj mezinárodních vztahů v následujících letech. Zamyslím se zde také nad tím, jak německá nenávisť a touha po revizi mírových podmínek ovlivnily vývoj Výmarské republiky a jaké důsledky to mělo pro Evropu. Současně zde zhodnotím již výše stanovenou hypotézu, zda postoj předních mocností Dohody k výsledkům versailleské konference mohl mít vliv na směr, jímž se ubíraly jejich mezinárodní vztahy.

Důležitým zdrojem informací při zpracování této práce bude sekundární česká i zahraniční odborná literatura, týkající se versailleské mírové konference a dějin Německa v meziválečném období. Opomenout nelze ani odborné články, rozebírající toto téma, jež vycházely již v době konání samotné konference či v krátké době po jejím ukončení, zhruba tedy v letech 1919–1922.

Z literatury, jež vyšla v českém jazyce, bude pro tuto práci nejpřínosnější monografie *Mírotvorci: pařížská konference 1919*¹ od Margaret MacMillanové, *Výmarská republika*² od Dagmar Moravcové a *Německá revoluce 1918–1919*³ od Sebastiana Haffnera. Ze zahraniční literatury pak bude nejužitečnější publikace *The Versailles Settlement: Peacemaking after the First World War 1919–1923*⁴ od Alana Sharpa, *The Kings Depart. The Tragedy of Germany: Versailles and the German*

¹ MACMILLANOVÁ, Margaret Olwen: *Mírotvorci: pařížská konference 1919*, Praha 2004.

² MORAVCOVÁ, Dagmar: *Výmarská republika*, Praha 2006.

³ HAFFNER, Sebastian: *Německá revoluce 1918–1919*, Brno 1998.

⁴ SHARP, Alan: *The Versailles Settlement: Peacemaking After the First World War, 1919–1923*, Basingstoke 2008.

*Revolution*⁵ od Richarda Watta či kniha Eberharda Kolba *Die Weimarer Republik*.⁶ Margaret MacMillanová, Alan Sharp a Richard Watt se ve svých dílech zaměřují na versailleskou mírovou konferenci a utváření mírového systému v Evropě po první světové válce. Margaret MacMillanová charakterizuje poválečné uspořádání všech států, jež se konference týkala, zatímco Richard Watt se věnuje velmi podrobně jak průběhu konference, tak především jednáním Spojenců s Německem. Díla Alana Sharpa a Richarda Watta jsou pak ještě doplněna o analýzu konkrétních mírových podmínek, jimž se Německo muselo po podpisu smlouvy podřídit. Velmi užitečnou, zejména pro druhou a pátou kapitolu, bude práce Sebastiana Haffnera, který velmi podrobně zpracoval revoluční období v Německu v letech 1918–1919 a částečně také v roce 1920. Díla Dagmar Moravcové a Eberharda Kolba naopak pojaly celé období Výmarské republiky. Poskytly tak obraz všech důležitých událostí v období let 1919–1933, od vzniku výmarské demokracie až po její pád. Dalším velmi podstatným zdrojem pro tuto práci jsou také dobové dokumenty, zejména samotný text Versailleské mírové smlouvy, který je k dispozici v Archivu Ministerstva zahraničních věcí ČR. Nalezneme jej zde jak v původním francouzsko-anglickém znění,⁷ tak také ve výtisku, určeném pro tehdejší Československo *Mírová smlouva mezi Mocnostmi spojenými i přidruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919*.⁸ Při zpracování bakalářské práce bude samozřejmě využita celá řada dalších monografií, studií a článků, které autorce poskytnou další důležité informace.

⁵ WATT, Richard M.: *The Kings Depart. The Tragedy of Germany: Versailles and the German Revolution*, London 2003.

⁶ KOLB, Eberhard: *Die Weimarer Republik*, München 2002.

⁷ Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR, dále (AMZV ČR), fond Pařížský archiv, kniha č. 90 Smlouva Versailleská, dokument č. 110 60, 28. června 1919.

⁸ AMZV ČR, fond Mírová konference Paříži a reparace 1918–1938, karton 47, inv. č. 84, *Traité de Paix entre les Puissances Alliées et associées et l'Allemagne et Protokole signés à Versailles, le 28 juin 1919. Mírová smlouva mezi Mocnostmi spojenými i přidruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919.*

Hlavní metodou pro tuto práci bude historická metoda, neboť budu pozorovat historický vývoj poválečného Německa především v letech 1919–1923 v souvislosti s přijetím versailleských mírových podmínek. Při zpracování své bakalářské práce budu vycházet z analýzy shromážděné české i zahraniční literatury, článků a historických studií. Současně využiji přímou historickou metodu tím, že se budu opírat o prameny, pocházející z doby, kterou sleduji. Po rozboru nashromážděných informací, diachronně popíši vývoj zkoumané problematiky.⁹

⁹ HROCH, Miroslav a kol.: Úvod do studia dějepisu, Praha 1985, s. 204–208.

2 ZÁVĚR PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY A POLITICKÁ SITUACE V NĚMECKU

První světová válka způsobila proměnu světového politického řádu, rozpad zavedených a vznik nových nástupnických států, smrt milionů obětí a zničení značné části Evropy. Probíhala v letech 1914 až 1918 na několika frontách v Evropě, Asii, Africe a také na moři. Jednalo se o konflikt globálního charakteru mezi Centrálními mocnostmi, tedy Německem, Rakouskem-Uherskem, Osmanskou říší a Bulharskem, a Spojenci či mocnostmi Dohody, mezi něž patřily Velká Británie, Francie a Rusko. Na stranu Dohody se v průběhu války přidala většina evropských a řada mimoevropských států. Nejvýznamnějším spojencem se ovšem staly Spojené státy americké, které značně ovlivnily válečný vývoj a jež se následně zapojily také do jednání o poválečném uspořádání v Evropě.

V posledních měsících válečného konfliktu, po podepsání brestlitevské¹⁰ mírové smlouvy 3. března 1918 mezi Německem a bolševickým Ruskem, došlo k ukončení bojů na východní frontě. Německo tak mohlo soustředit svou pozornost na západ, kde se pokusilo o poslední průlom fronty.¹¹ Ofenziva na západní frontě byla pod názvem operace Michael zahájena 21. března 1918.¹² Německá armáda zaznamenávala zpočátku úspěchy a vytlačila Spojence od Hindenburgovy linie, nacházející se v severovýchodní Francii. Německý postup byl ale přerušen protiútokem spojenecké armády, který začal 4. dubna 1918. Německý generál a první ubytovatel vrchního vojenského velení Erich Ludendorff¹³ se poté neúspěšně pokusil situaci ještě zvrátit útokem ve Flandrech, zvaným operace George. V srpnu 1918

¹⁰ Rusko brestlitevským mírem ukončilo boje na východní frontě a uznalo právo Německa na široké pásmo již dobytého ruského území, táhnoucího se od Baltu až po Kavkaz. Po ukončení první světové války byla brestlitevská smlouva zrušena.

¹¹ GILBERT, Martin: První světová válka, Praha 2005, s. 537.

¹² KEEGAN, John: První světová válka, Praha, Plzeň 2003, s. 310.

¹³ Pruský generál Erich Ludendorff se během první světové války postavil společně s polním maršálem Hindenburgem do čela německé armády a prosazoval totální válku. Poté, co si uvědomil, že není možné, aby Německo zvítězilo, žádal vládu, aby začala jednat o příměří a sám uprchl do Švédska.

už ale Spojenci, díky přímé vojenské a materiální pomoci Spojených států amerických, v severovýchodní Francii obnovili své pozice. Německo tak utrpělo 8. srpna rozhodující porážku. V září 1918 pak bylo donuceno vrátit se zpět za své hranice a německé vrchní vojenské velení si začalo uvědomovat, že Berlín bude pravděpodobně muset čelit definitivní prohře. Současně si bylo vědomo také faktu, že jedinou možností, jak se vyvarovat dalším neúspěchům, je kapitulace a uzavření příměří.¹⁴

2.1 Uzavření příměří s Německem v Compiègne

Německá pozice byla na podzim roku 1918 značně oslabena porážkami a ztroskotáním ofenziv. Generál Ludendorff se proto rozhodl prosadit ukončení bojů, aby zachoval čest a postavení německé armády a uchránil ji před definitivní porážkou.¹⁵ Jeho cílem bylo dosáhnout příměří, ovšem podle jeho názoru o něj měla požádat vláda, tedy politické strany většiny Říšského sněmu, a nikoli vrchní vojenské velení. Armáda tedy měla zůstat stranou, aby se nezkompromitovala. Na veřejnosti se proto vyjadřoval proti míru a později vládu obviňoval ze zrady německé armády a celého německého národa. Většina Říšského sněmu byla na konci války tvořena koalicí Sociálně demokratické strany Německa (SPD),¹⁶ Pokrokové lidové strany (FVP)¹⁷ a Centra (Z).¹⁸ Tato koalice požadovala především zavedení nové ústavy a parlamentní formu vlády. K jednání mezi generálem Ludendorffem, polním maršálem Paulem von Hindenburgem,¹⁹ jenž stál v čele vrchního vojenského velení, a císařem Vilémem II.²⁰ došlo 28. září 1918. Císař nyní souhlasil s ukončením války a podáním žádosti o mír i se zavedením parlamentní

¹⁴ KEEGAN, s. 315–323.

¹⁵ HAFFNER, s. 30.

¹⁶ SPD (Sozialdemokratische Partei Deutschlands).

¹⁷ FVP (Fortschrittliche Volkspartei).

¹⁸ Z (Zentrum).

¹⁹ Polní maršál Paul von Hindenburg v závěru první světové války odstoupil z čela armády a v letech 1925–1934 pak působil jako prezident Výmarské republiky.

²⁰ Vilém II. vládl jako poslední německý císař a pruský král v letech 1888–1918. Pocházel z rodu Hohenzollernů. V listopadu 1918 byl donucen k abdikaci a podle Versailleské mírové smlouvy měl být souzen pro nejhrubší porušení zásad mezinárodní mravnosti a posvátné autority smluv. Nakonec však k soudu nedošlo, neboť se uchýlil do Nizozemska, kde zůstal až do své smrti.

vlády. Následující den generál Ludendorff oslovil většinu Říšského sněmu, aby okamžitě zajistila uzavření příměří.²¹

V nadcházejících měsících přesvědčení o nutnosti ukončit válku s Dohodovými mocnostmi stále více narůstalo. Napomohl tomu především fakt, že všichni spojenci Německa postupně kapitulovali. Německé císařství tak na počátku listopadu 1918 zůstávalo poslední bojující silou na straně Centrálních mocností, navíc bylo zmítáno revolucí a nadále nedokázalo čelit tlaku Spojenců. Bulharsko uzavřelo příměří 29. září a turecká vláda o měsíc později, 30. října 1918. Rakousko-Uhersko bylo donuceno vzdát boje 3. listopadu 1918 v Padově v důsledku úpadku moci a postupného rozpadu soustátí a vzniku nových nástupnických států.²²

Většina Říšského sněmu odeslala žádost o příměří americkému prezidentu Woodrowu Wilsonovi již 4. října 1918.²³ Prezident Wilson odpověděl ve třech nótách, v nichž požadoval bezpodmínečné stažení německých vojsk z obsazených území a zastavení ponorkové války. Dále také nadnesl požadavek abdikace císaře Viléma II. a utvoření nové vlády, protože Spojenci odmítli jednat s představiteli císařského, válečně orientovaného režimu.²⁴ Většina Říšského sněmu se nakonec rozhodla 6. listopadu 1918 vyslat delegaci ke generálu Ferdinandu Fochovi,²⁵ hlavnímu veliteli spojeneckých armád.

²¹ HAFFNER, s. 27–28; 30, 33.

²² ČAPKA, František: Versailleská mírová konference a Československo, Brno 1999, s. 3.

²³ HAFFNER, s. 39.

²⁴ PROKŠ, Petr: Německo na cestě od vítězství v Brestu Litevském k porážce ve Versailles (1918–1919). In: Dejmek, J. a kol.: Zrod nové Evropy. Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému, Praha 2011, s. 60.

²⁵ Maršál Ferdinand Foch byl francouzský národní hrdina z první světové války. Od roku 1918 zastával post vrchního velitele spojeneckých sil a od roku 1919 se účastnil versailleské mírové konference. Po celou dobu jednání trval na velmi přísných mírových podmínkách pro Německo.

Německou delegaci vedl ministr za stranu Centrum Matthias Erzberger²⁶ a jejím cílem bylo vyjednat příměří a ukončit tak válku. Maršál Foch ji přijal o dva dny později ve svém štábním vlaku ve stanici Retonde v compiègneském lese, kde ji obeznámil s mírovými podmínkami a poskytl jí tři dny na rozhodnutí. Německo mělo ihned zastavit veškeré válečné operace a do patnácti dnů vyklidit všechna obsazená území na západ od Rýna včetně Alsaska-Lotrinska. Současně mělo propustit válečné zajatce, opustit všechny námořní základny a vydat část svého válečného loďstva a válečného materiálu a zrušit platnost brestlitevského a bukurešťského²⁷ míru.²⁸ Německé vojsko mělo opustit oblasti Turecka, Rumunska, bývalého Rakouska-Uherska, levého břehu Rýna a 35 km širokého bezpečnostního pásma na pravém břehu Rýna. Města Kolín nad Rýnem, Koblenec a Mohuč měla být obsazena Spojenci.²⁹ Německé jednotky měly rovněž vyklidit území východní Afriky. Dále bylo mezi požadavky stanoveno zachování válečné blokády Německa ze strany Spojenců.³⁰ Na dané podmínky německá vláda přistoupila a členové delegace³¹ podepsali 11. listopadu 1918 příměří na dobu 36 dní, čímž na sebe převzali odpovědnost za kapitulaci Německa a budoucí plnění mírových podmínek. Současně tímto uchránili armádu, na níž tak nepadla vina za prohru ve válce. Příměřím v Compiègne byly ukončeny všechny válečné akce a výsledkem války byla úplná porážka Německa a ostatních Centrálních mocností.³²

²⁶ Matthias Erzberger patřil mezi nejvýznamnější muže poválečného Německa. V roce 1918 byl jmenován státním sekretářem, aby vedl jednání o příměří, což byl počátek nenávisti k jeho osobě ze strany německých extremistických skupin. V posledním roce svého života pak působil jako ministr financí a provedl neúspěšnou finanční reformu, kvůli níž poté musel odstoupit do pozadí. V srpnu 1921 byl zavražděn extremisty.

²⁷ Bukurešťský mír byl uzavřen 7. května 1918 mezi Rumunskem a Německem. Rumunsko se podepsáním tohoto míru zavázalo k závislosti na Německu.

²⁸ ČAPKA, s. 3–4.

²⁹ MORAVCOVÁ, s. 23.

³⁰ PROKŠ, s. 64.

³¹ Mezi členy německé delegace patřili kromě Matthiase Erzbergera také ministr zahraničí Alfred von Oberndorff, generál Detlev von Winterfeldt za pozemní vojsko a kapitán Ernst Vanselow za válečné námořnictvo.

³² MORAVCOVÁ, s. 23.

2.2 Německá revoluce a vznik Výmarské republiky

Na podzim roku 1918 byla politická situace v Německu velmi složitá; země se potýkala s krizí. Stát byl vyčerpán dlouhým konfliktem, obyvatelstvo trpělo hladomorem a hrozila revoluce. Existovala zde tři mocenská centra, i když politická scéna byla rozdělena v zásadě na dvě skupiny, z nichž jedna toužila po okamžitém ukončení války, zatímco druhá stále doufala ve vítězství.³³

Během první světové války postupně upadal vliv císaře Viléma II., kancléře hraběte Georga von Hertlinga³⁴ a také kabinetu. Největší moc byla soustředěna především v rukou vrchního vojenského velení, v jehož čele stál polní maršál Paul von Hindenburg. Ovšem fakticky nejvlivnější osobností se stal první ubytovatel Erich Ludendorff. V říjnu 1918 byl novým kancléřem jmenován princ Maxmilián Bádenský,³⁵ jehož vládu vedla koalice tří stran levého středu, tedy již výše zmíněná většina Říšského sněmu. Nejsilnější stranou této koalice byla SPD. V programu nové vlády, který prosadil předseda SPD Friedrich Ebert,³⁶ se nacházely požadavky na abdikaci císaře a uzavření příměří. Císař sice zpočátku neplánoval své odstoupení, ale rovněž jako vláda se obával blížící se revoluce.³⁷

Revoluce vypukla 3. listopadu 1918 v Kielu, kde se námořníci vzbouřili proti svému velení, které vydalo rozkaz k poslednímu vyplutí flotily bez souhlasu kancléře a vlády. Námořníci se společně s tisíci dělníků vydali na demonstrační pochod. Zvolili si dělnickou a vojenskou

³³ HAFFNER, s. 44.

³⁴ Hrabě Georg von Hertling byl předseda pruské vlády. Jako kancléř Německé říše působil v letech 1917–1918, poté ho nahradil princ Maxmilián Bádenský.

³⁵ Princ Maxmilián Bádenský působil jako německý říšský kancléř velmi krátce, od 3. října do 9. listopadu 1918. V roce 1928 se pak stal bádenským velkovévodou a tento post zastával až do své smrti v roce 1929.

³⁶ Friedrich Ebert byl členem a zároveň předsedou SPD. V listopadu 1918 se stal kancléřem po Maxmiliánu Bádenském a od února 1919 působil jako první prezident Výmarské republiky až do roku 1925.

³⁷ HAFFNER, s. 40, 45.

radu, do jejíhož čela se postavil námořník Artelt.³⁸ Během pěti dnů se revoluce rozšířila téměř po celém Německu. Všechna tři mocenská centra ji chtěla zastavit a Friedrich Ebert požadoval abdikaci císaře i kancléře a svěřením vlády do svých rukou. Odvolával se na to, že jen tak lze zamezit sociální revoluci.³⁹ K odstoupení císaře Viléma II. a kancléře Maxmiliána Bádenského došlo 9. listopadu 1918 v belgickém Spa a novým kancléřem se stal Friedrich Ebert. Téhož dne byla také vyhlášena republika. Na shromáždění v Cirkuse Busch bylo představiteli nové říšské vlády, šestičlenné Rady lidových pověřenců,⁴⁰ oznámeno sjednocení stran SPD a Nezávislé sociálně demokratické strany Německa (USPD).⁴¹ Friedrich Ebert už nebyl nazýván kancléřem, nýbrž lidovým pověřencem. Mezi členy z SPD a USPD ve vládě však docházelo ke sporům, protože lidoví pověřenci z USPD požadovali předání moci dělnické a vojenské radě a stejné pravomoci pro všechny lidové komisaře.⁴²

Friedrich Ebert se rozhodl revoluci porazit ozbrojenými vládními složkami, jejichž velitelem se stal Gustav Noske.⁴³ V prosinci 1918 došlo ke krvavému střetu na Zámeckém náměstí v Berlíně, kde od listopadu 1918 sídlil štáb elitních jednotek lidové námořní divize. Lidoví pověřenci z USPD odmítali tvrdý postup proti povstalcům, na protest odešli z vlády a byli nahrazeni dvěma sociálními demokraty. Radikální křídlo USPD nesouhlasilo s postupem své strany, odštěpilo se a vyvinula se z něj Komunistická strana Německa (KPD).⁴⁴ V čele této strany stál Karl

³⁸ Karl Artelt byl německý revolucionář a vůdce kielských vzbouřenců. Byl členem SPD, později se ale přiklonil ke Komunistické straně Německa (KPD).

³⁹ HAFFNER, s. 54–57; 63, 74.

⁴⁰ Zastoupení v Radě lidových pověřenců měly strany SPD a USPD, každá po třech členech. Za USPD to byli Hugo Haase, Wilhelm Dittmann a Emil Barth a za stranu SPD Friedrich Ebert, Philipp Scheidemann a Otto Landsberg.

⁴¹ USPD (Unabhängige Sozialdemokratische Partei Deutschlands). Tato strana vznikla v roce 1917 tím, že se odštěpila od SPD.

⁴² HAFFNER, s. 74, 95–99.

⁴³ Gustav Noske byl jedním ze členů SPD. V roce 1918 byl povstalcem v Kielu jmenován jejich guvernérem, ovšem zradil je a jako velitel vojsk v lednu 1919 potlačil revoluci. V letech 1919–1920 působil jako ministr obrany.

⁴⁴ KPD (Kommunistische Partei Deutschlands).

Liebknicht, který se stal symbolem revoluce a snažil se dosáhnout revolučních cílů stávkami či zakládáním republik rad.⁴⁵

Rozhodující boje mezi povstálými dělníky a vládními silami se odehrály na začátku ledna 1919 v Berlíně jako reakce na postup sociálně demokratické vlády v prosinci 1918. Boje skončily 12. ledna 1919 tvrdou porážkou revolucionářů.⁴⁶ O tři dny později došlo k přepadení představitelů KPD Karla Liebknechta a jeho spolupracovnice Rosy Luxemburgové.⁴⁷ Následně pak byli oba zavražděni.⁴⁸ Po potlačení revoluce se pak 19. ledna konaly volby do Národního shromáždění, v nichž největší počet hlasů získaly strany SPD 38 %, dále Centrum 19 % a Německá demokratická strana (DDP)⁴⁹ 18 %. V podstatě tak tedy došlo k částečnému obnovení vlády původní většiny Říšského sněmu. Toto nové ústavodárné Národní shromáždění se poprvé sešlo 6. února 1919 ve Výmaru a 11. února zvolilo svého prvního prezidenta, jímž byl prohlášen Friedrich Ebert. Předsedou⁵⁰ nové vlády se stal Philipp Scheidemann.⁵¹ Dalšími členy vlády byli také mimo jiné Hugo Preuss⁵² jako ministr vnitra, hrabě Ulrich von Brockdorff-Rantzau⁵³ jako ministr zahraničních věcí, Gustav Noske jako ministr obrany a Matthias Erzberger jako ministr bez portfeje.⁵⁴

⁴⁵ HAFFNER, s. 116, 120, 127–129.

⁴⁶ Tamtéž, s. 132, 141.

⁴⁷ Rosa Luxemburgová byla společně s Karlem Liebknechtem zakladatelkou KPD a napsala program této strany.

⁴⁸ VOGT, Martin: Deutsche Geschichte: von den Anfängen bis zur Gegenwart, Stuttgart 1997, s. 620.

⁴⁹ DDP (Deutsche Demokratische Partei) vznikla v roce 1918 vyčleněním z Pokrokové lidové strany (FVP).

⁵⁰ Philipp Scheidemann stál od února do června 1919 v čele německé vlády, ovšem působil jako ministerský předseda a nikoliv jako kancléř, neboť byl post kancléře Výmarské republiky vytvořen až s přijetím ústavy v srpnu 1919 a prvním kancléřem se stal Gustav Bauer.

⁵¹ PROKŠ, s. 67.

⁵² Hugo Preuss byl jedním z hlavních obhájců demokratické myšlenky. Z jeho návrhů, které vypracoval již za války, částečně vychází text ústavy Výmarské republiky.

⁵³ Hrabě Ulrich von Brockdorff-Rantzau patřil k nejvýznamnějším mužům Výmarské republiky. Působil jako ministr zahraničních věcí a v roce 1919 vedl první německou delegaci na versailleské mírové konferenci. Navazoval diplomatické vztahy se sovětským Ruskem a později se stal velvyslancem v Moskvě.

⁵⁴ MORAVCOVÁ, s. 30–32.

V Německu vznikl demokratický parlamentní režim (po přijetí ústavy ve Výmaru se vžil název Výmarská republika).⁵⁵ Představitelé nové republiky museli čelit následkům první světové války a také dlouhým mírovým jednáním se Spojenci. Současně se museli potýkat s vyhrocenou politickou a sociální situací v celé zemi v důsledku náporu radikální levice socialistického hnutí, která se po vzoru sovětského Ruska a Maďarské republiky rad pokoušela o převrat.⁵⁶ Sociální problémy vyústily v občanskou válku, jež probíhala mezi sociálně demokratickou vládou a dělnickou třídou od února do května a v některých oblastech až do léta 1919. Boje nejprve propukly na severu Německa a poté se postupně šířily téměř po celé zemi. Nejbouřlivější průběh války byl však zaznamenán v Bavorsku, kde přívrženci vojenských a dělnických rad ovládli Mnichov a v dubnu 1919 vyhlásili mnichovskou republiku rad.⁵⁷ Občanská válka byla nakonec potlačena zásahem oddílů německé armády (*Reichswehr*), vedených Gustavem Noskem, a s pomocí dobrovolnického sboru námořní brigády, vedené Hermannem Ehrhardtem,⁵⁸ která je označována jako Ehrhardtova námořní brigáda (*Marinebrigade Ehrhardt*).⁵⁹

Situace v Německu v letech 1918–1919 byla velmi napjatá. Postavení Německa v Evropě se ukázalo být velmi nepříznivé vzhledem k jeho vůdčí roli na straně poražených Centrálních mocností v první světové válce. Poměry v samotném Německu se vyznačovaly politickou i sociální krizí, především v souvislosti se změnou politického režimu

⁵⁵ Pojem Výmarská republika se vžil jako název státního útvaru v Německu v letech 1919–1933, i když oficiálně se stát jmenoval Německá říše. Republika se skládala z několika svobodných států a měst. V čele státu byl prezident, výkonnou moc měla říšská vláda, vedená kancléřem a zákonodárnou moc představovalo Národní shromáždění, skládající se ze dvou komor - Říšského sněmu a Říšské rady.

⁵⁶ PROKŠ, s. 72.

⁵⁷ HAFFNER, s. 158, 180–184.

⁵⁸ Hermann Ehrhardt zastával post kapitána (Korvettenkapitän) a byl velitelem námořní brigády, která nese jeho jméno. S touto brigádou se v roce 1920 zapojil do březnového povstání proti německé vládě.

⁵⁹ CRAIG, Gordon A.: *Deutsche Geschichte 1866–1945: Vom Norddeutschen Bund bis zum Ende des Dritten Reiches*, München 1996, s. 376.

a probíhajících revolucí. Rovněž zde panovalo silné napětí z očekávání podmínek mírových smluv.

3 VERSAILLESKÁ MÍROVÁ KONFERENCE

Po kapitulaci všech Centrálních mocností a ukončení první světové války nastala otázka jakým způsobem potrestat Německo a jak zabránit vzniku dalších konfliktů v Evropě i ve světě. Konference v Paříži byla po uzavření dočasného příměří s Německem v Compiègne pokračováním dlouhého mírového jednání mezi mocnostmi Dohody a poraženými Centrálními mocnostmi. Probíhala s přestávkami od ledna 1919 až do ledna 1920 a zabývala se poválečným uspořádáním v Evropě a potrestáním viníků války, zejména tedy Německa. Jejím cílem bylo najít nové uspořádání mezinárodních vztahů.⁶⁰

Spojené státy americké se zabývaly záležitostmi poválečného uspořádání už v průběhu války a v lednu 1918 americký prezident Woodrow Wilson formuloval své představy ve Čtrnácti bodech.⁶¹ Německo zpočátku Wilsonův mír odmítlo, ovšem od října 1918 už toužilo po uzavření příměří dle Wilsonových principů. Doufalo, že mu tyto principy pomohou zmírnit požadavky ostatních Dohodových mocností. Představy jednotlivých vítězných mocností o poválečném uspořádání a otázce, jak naložit s Německem, se značně lišily. Od prosince 1918 proto probíhala předběžná jednání mezi vůdčími představiteli, kteří se měli dohodnout na společném postupu.⁶² Naskýtaly se v zásadě dvě možnosti, buď Německo tvrdě potrestat a zcela zbavit moci, aby už nikdy nemohlo rozpoutat novou válku, nebo na něj brát ohled a žádat takové podmínky, na něž by samo dobrovolně přistoupilo.⁶³ Další porady se pak konaly od 12. ledna 1919 po příjezdu delegací do Paříže, ovšem

⁶⁰ LENTIN, Antony: Germany: A New Cartage? In: History Today 62, 2012, 1, s. 21.

⁶¹ Prezident Wilson v těchto Čtrnácti bodech formuloval podmínky pro mírová jednání. Stanovil, že všechna mírová jednání mají být veřejná. Požadoval svobodu moří, odstranění překážek mezinárodního obchodu, omezení zbrojení a vyřešení koloniální otázky. Současně vyžadoval vyklizení obsazených ruských území, znovuobnovení Belgie, vyklizení a obnovení jednoty obsazených francouzských území včetně Alsaska-Lotrinska, vytvoření hranic dle národnostního principu, autonomii pro národy Rakouska-Uherska a Osmanské říše, ukončení okupace Rumunska, Srbska a Černé Hory, a také vytvoření nezávislého polského státu. Poslední bod se pak týkal vytvoření Společnosti národů.

⁶² ČAPKA, s. 4, 6.

⁶³ MORAVCOVÁ, Dagmar, BĚLINA, Pavel, PEČENKA, Marek: Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914–1941, Praha 1994, s. 25.

představitelé mocností se nedokázali shodnout na společném programu.⁶⁴

Versailleská mírová konference byla oficiálně zahájena proslovem francouzského prezidenta Raymonda Poincarého 18. ledna 1919. Její zahájení se konalo v paláci Salle d'Horloge francouzského ministerstva zahraničních věcí při příležitosti 48. výročí korunovace Viléma I. císařem nově sjednoceného Německa. Poté následovalo šest měsíců dlouhých a velmi komplikovaných jednání a rozhodování o stanovení mírových podmínek pro Německo a ostatní státy Centrálních mocností.⁶⁵

3.1 Organizace a průběh konference a plány velmocí na poválečné uspořádání

Versailleské mírové konference se zúčastnilo celkem 27 států válčících na straně Dohody a pět britských dominií.⁶⁶ Spojenecké mocnosti určily počet zástupců každého státu na konferenci a rozdělily jednotlivé účastníky do třech skupin. V první kategorii se nacházely mocnosti s obecnými zájmy, které byly oprávněny účastnit se všech zasedání konference a měly po pěti zástupcích. Jednalo se o Velkou Británii, Francii, Spojené státy americké, Itálii a Japonsko. Druhou skupinou byly válčící státy s omezenými zájmy, jež byly zastoupeny Belgií, Brazílií, pěti britskými dominií, Československem, Čínou, Kubou, Řeckem, Guatemalou, Haiti, Hidžázským královstvím,⁶⁷ Hondurasem, Libérií, Nikaraguou, Panamou, Polskem, Portugalskem, Rumunskem, Srbskem a Siamem (dnešní Thajsko). Tyto státy, rovněž jako země patřící do třetí kategorie, byly přizvány k jednání pouze, pokud se týkalo jejich záležitostí. Součástí třetí skupiny byly státy, které během války přerušily diplomatické styky s Centrálními mocnostmi, tedy Bolívie, Ekvádor, Peru a Uruguay. Delegacím států zastoupených ve druhé a třetí kategorii, byl

⁶⁴ SHARP, s. 24.

⁶⁵ MACMILLANOVÁ, s. 78.

⁶⁶ Mezi britská dominia, která měla zastoupení na Versailleské mírové konferenci, patřily Austrálie, Jihoafrická unie, Kanada, Nový Zéland a Irský svobodný stát.

⁶⁷ Hidžázské království získalo v roce 1916 nezávislost na Osmanské říši a dnes je součástí Saúdské Arábie.

přírčen nižší počet členů než předním mocnostem. Většina zemí disponovala tedy pouze jedním či dvěma zástupci, jen Belgie, Brazílie a Srbsko mohlo na konferenci vyslat tři delegáty. Mocnosti Dohody na konferenci nepřizvaly Rusko a Černou horu, v důsledku jejich vnitřní politické situace, stejně jako neutrální státy či Centrální mocnosti, jejichž delegace přijely do Paříže až později na závěrečná jednání a podepsání mírových smluv.⁶⁸

Hlavním orgánem konference se stala Nejvyšší spojenecká rada, Rada deseti. Mezi členy této rady patřili americký prezident Woodrow Wilson a americký státní tajemník Robert Lansing, francouzský ministerský předseda Georges Clemenceau a francouzský ministr zahraničních věcí Stéphen Pichon. Současně měli v této radě zastoupení britský ministerský předseda David Lloyd George, britský ministr zahraničních věcí Arthur James Balfour, italský ministerský předseda Vittorio Emanuele Orlando a italský ministr zahraničních věcí Sidney Sonnino. Dále byla rada zastoupena ještě dvěma japonskými představiteli M.Matsuim a vikomtem Suteimim Čindou, kteří byli v průběhu konference vystřídáni markýzem, později princem, Kimmočim Saiondžim a baronem Nobuakim Makinem. V březnu 1919 japonští delegáti a ministři zahraničních věcí opustili Radu deseti a vznikla tak Rada čtyř.⁶⁹ Ministři zahraničních věcí, včetně japonského delegáta, zasedali samostatně i nadále a vytvořili tím další orgán, zvaný Rada pěti.⁷⁰

Stálým předsedou konference byl jmenován Georges Clemenceau a jako oficiální jednací jazyky mocnosti zvolily angličtinu a francouzštinu. Kromě Nejvyšší rady byly vytvořeny ještě komise, jež měly za úkol řešit dílčí problémy. Jednalo se o komisi pro náhradu škod, komisi pro Společnost národů, komisi pro odpovědnost za rozpoutání války a potrestání viníků. Dále byly zřízeny také komise pro mezinárodní kontrolu přístavů, vodních cest a železnic či komise pro mezinárodní

⁶⁸ FINCH, George A.: The Peace Conference of Paris, 1919. In: The American Journal of International Law 13, 1919, 2, s. 165, 168.

⁶⁹ Viz Příloha č. 2.

⁷⁰ ČAPKA, s. 8.; SHARP, s. 24, 29.

zákonodárství ve věci práce.⁷¹ Celkově se přípravou detailů mírových smluv zabývalo padesát osm výborů a komisí.⁷² Kromě těchto separátních schůzí a jednání se pak konalo plenární zasedání konference, na němž se sešli představitelé všech zúčastněných států a hlasovali o předložených návrzích.⁷³

Nejvyšší rada se scházela jednou až dvakrát denně v kanceláři francouzského ministra zahraničních věcí Stéphen Pichona. Mezi první otázkou, již se představitelé mocností Dohody a především prezident Wilson zabývali, byla Společnost národů, která měla být zárukou trvalého míru ve světě. Dalším důležitým bodem jednání se staly nové hranice v Evropě. Jako nejproblematictější část jednání se však projevíly záležitosti ohledně Německa. Dílčí výbory se soustředily na detaily týkající se válečných škod a náhrad a schopnosti Německa platit reparace, dále německých hranic, kolonií, ozbrojených sil a potrestání německých válečných zločinců. Ovšem při rozhodování o tom, jak potrestat Německo a jak jej v následujících letech kontrolovat, veškerá jednání uvázla na mrtvém bodě. Mezi členy delegací docházelo ke sporům, protože každý měl odlišné cíle a představy o poválečném uspořádání.⁷⁴

Americký prezident Wilson trval v duchu amerického izolacionismu na tom, že Spojené státy americké nejsou spojencem, nýbrž jen přidruženou mocností. Zpočátku věřil, že se zúčastní pouze několika schůzí konference, na nichž se projednají nejzávažnější otázky a ostatní záležitosti následně vyřeší evropští spojenci sami. Jednání se však ukázalo natolik komplikované, že se doba jeho účasti na konferenci vzhledem k jeho původním plánům značně prodloužila.⁷⁵ Při vyjednávání mírových podmínek vycházel především ze svých Čtrnácti bodů, vydaných v lednu 1918. Prosazoval princip spravedlivého míru a nechtěl

⁷¹ FINCH, s. 168–169; 172,174.

⁷² MORAVCOVÁ, s. 35.

⁷³ SCHELLE, Karel: *The First World War and the Paris Peace Agreement*, München 2009, s. 31–32.

⁷⁴ MACMILLANOVÁ, s. 69–70; 156.

⁷⁵ MORAVCOVÁ, BĚLINA, PEČENKA, s. 24.

příliš zatěžovat Německo nadměrnými reparacemi. Za nejdůležitější cíl své účasti na konferenci považoval vytvoření Společnosti národů, neboť podle jeho názoru starý systém rovnováhy sil selhal a byla potřeba jej nahradit novým systémem kolektivní bezpečnosti demokratických států.⁷⁶ Tato Společnost národů by měla v budoucnu zajistit mírové řešení sporů, případnou nápravu omylů a křivd mírových smluv a také spravedlivý a demokratický vývoj lidstva. Britská delegace většinou zaujímala kompromisní stanovisko mezi francouzským a americkým pojetím poválečného uspořádání v Evropě.⁷⁷ Nechtěla příliš oslabit německé postavení v Evropě, aby nedošlo k posílení francouzských pozic, ale na druhé straně poukazovala na nutnost zničit německé námořní síly a eliminovat německou moc v zámoří. Postoj Britů a Američanů se v mnoha otázkách značně podobal a obě delegace spolu začaly více spolupracovat, což však ještě více zhoršilo jejich vztahy s Francií. Ta měla vůči Německu tvrdé požadavky. Francouzští politici se velmi obávali obnovení německé moci a jeho velmocenského postavení, toužili po odplatě, a proto se soustředili především na otázku potrestání Německa.⁷⁸ Usilovali o posunutí německé západní hranice za Rýn a o vytvoření nárazníkového státu mezi Francií a Německem pro posílení své ochrany. Argumentovali také tím, že Rýn tvoří přirozenou hranici Německa, tudíž by bylo vhodné, aby území na levém břehu Rýna nebo dokonce celé Porýní bylo přičleněno k Francii.⁷⁹ Současně požadovali nejvyšší podíl na reparacích a některé kolonie v Africe. Podporovali rovněž územní rozšíření Polska, Československa, Rumunska a Království Srbů, Chorvatů a Slovinců na úkor Německa. Vystupovali také proti přijetí Německa do Společnosti národů, jejíž Pakt odsouhlasilo plenární zasedání konference 14. února 1919. Členem

⁷⁶ FERENČUHOVÁ, Bohumila: Mírová konference, mírové zmluvy a nový evropský systém. In: Dejmek, J. a kol.: Zrod nové Evropy. Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému, Praha 2011, s. 24.

⁷⁷ MORAVCOVÁ, s. 34.

⁷⁸ MACMILLANOVÁ, s. 156–157.

⁷⁹ SHARP, s. 113.

Společnosti se však nestaly ani Spojené státy americké, což této organizaci značně ubralo na významu. V průběhu konference stále narůstaly rozpory mezi velmocemi mimo jiné ohledně německých kolonií, výše a rozvržení reparací a rozdělení sfér vlivu na Blízkém východě.⁸⁰

V polovině února 1919 prezident Wilson a britský ministerský předseda David Lloyd George odjeli z Paříže. V Radě čtyř je nahradili jejich zástupci americký diplomat Edward M. House a britský ministr zahraničních věcí James Arthur Balfour. Oba se snažili práci na mírové smlouvě s Německem urychlit. Spojenci se však stále nedokázali na jednotlivých bodech shodnout. Prezident Wilson se vrátil 14. března 1919 a s Davidem Lloydem Georgem se společně rozhodli Francii nabídnout garanci okamžité pomoci v případě napadení Německem. Georges Clemenceau ovšem ani v této chvíli neslevil ze svých požadavků kontroly Porýní a začal klást nároky ještě na Sársko,⁸¹ jehož otázku Rada čtyř vyřešila 13. dubna 1919 kompromisem. Místní uhelné doly padly do vlastnictví Francie a samotné Sársko se na patnáct let ocitlo pod správou Společnosti národů.⁸²

Když už se zdálo, že mírová smlouva s Německem bude připravena k předložení všem členům konference k odsouhlasení a následně zaslání německé vládě, tak nastal další problém, tentokrát ze strany Belgie. Belgičtí delegáti totiž 29. dubna 1919 oznámili, že smlouvu v takovéto podobě podepsat nemohou. Požadovali ještě posunutí hranic s Německem ve svůj prospěch a povolení zahrnout do podílu z německých reparací také své válečné náklady. Georges Clemenceau a David Lloyd George byli proti, ale nakonec Belgii odsouhlasili 500 milionů dolarů.⁸³

⁸⁰ ČAPKA, s. 4, 13.

⁸¹ Sársko bylo od 19. století důležitým bohatým průmyslovým centrem. Významné bylo především díky svým uhelným dolům a manufakturám.

⁸² MACMILLANOVÁ, s. 161, 169, 204, 211.

⁸³ Tamtéž, s. 278–280.

3.2 Jednání s Německem

Na konci dubna 1919 se práce představitelů Rady čtyř na tvorbě návrhu mírové smlouvy s Německem pomalu chýlila k závěru, a proto přizvali do Paříže také německou delegaci, která odjela z Berlína do Paříže ve dvou zvláštních vlacích 28. dubna 1919.⁸⁴ Jako sídlo byl německým zástupcům na konferenci přidělen hotel Réservoirs ve Versailles.⁸⁵ V čele této delegace stál ministr zahraničních věcí hrabě Ulrich von Brockdorff-Rantzau. Dalšími čelnými představiteli pak byli mimo jiné Otto Landsberg (člen Rady lidových pověřenců), Robert Leinhardt (prezident pruského zemského sněmu), Johannes Giesberts (člen strany Centrum) a Carl Melchior (člen DDP). Kromě těchto zástupců měla německá delegace řadu dalších členů a celkově čítala 180 osob.⁸⁶

Návrh mírové smlouvy však nebyl německé delegaci předložen ihned po jejím příjezdu, protože na počátku května 1919 došlo ještě k jeho částečnému přepracování. Po posledních úpravách tohoto návrhu bylo na 6. května svoláno plenární zasedání konference, jehož členové návrh odhlasovali. Následujícího dne byla německá delegace pozvána na setkání v hotelu Trianon Palace, kde jí byl předložen text návrhu mírové smlouvy. Byla zde také stanovena čtrnáctidenní lhůta na vyjádření a případné vypracování komentářů německé vlády.⁸⁷

Po obdržení návrhu mírové smlouvy ztratilo Německo své poslední naděje na, ze svého pohledu, spravedlivý a kompromisní mír, založený na Wilsonových principech, v němž po celou dobu jednání doufalo.⁸⁸ Hrabě Ulrich von Brockdorff-Rantzau vypracoval protestní nótu s námitkami a podrobně odůvodněnými protinávry. Tuto nótu o obsahu čtyř set stran pak odevzdal Radě čtyř 29. května 1919. V úvodu se nejprve odvolával na právní základy pro mírová vyjednávání, tedy na Čtrnáct bodů

⁸⁴ WATT, s. 399.

⁸⁵ ČAPKA, s. 16.

⁸⁶ WATT, s. 399; 401–402.

⁸⁷ MACMILLANOVÁ, s. 447, 451.

⁸⁸ Tamtéž, s. 453.

prezidenta Wilsona, jež Německo i Spojenci při uzavírání příměří v listopadu 1918 přijali za základní podmínky pozdějšího míru. Především zde zdůraznil rozpor mezi návrhem smlouvy a již dohodnutými právními principy. Současně byly v této nótě zahrnuty německé představy mírových podmínek. Němci souhlasili s nutností existence Společnosti národů, ovšem dle názoru hraběte Brockdorff-Rantzaua měla fungovat na základě rovnoprávnosti velkých a malých států a Německo mělo být rovněž jejím členem. Odlišný přístup měla německá vláda také k otázce územních změn a stanovování nových hranic Německa nebo ve věci válečných náhrad. Největší problém ovšem měli němečtí představitelé s uznáním článku 231, který označil Německo za viníka rozpoutání války.⁸⁹ Z obav, že Německo smlouvu nepodepíše, Nejvyšší rada zmírnila některé podmínky. Upravený dokument pak 16. června 1919 předala německé delegaci s pětidenní lhůtou na vyjádření, později prodlouženou na sedm dní, přičemž Německu hrozila případnou okupací celého území.⁹⁰ V Německu panovala velmi napjatá situace a vláda se nemohla rozhodnout, zda mírové podmínky podepsat či nikoliv. Kabinet Philippa Scheidemanna podal 20. června 1919 demisi a hrabě Brockdorff-Rantzau téhož dne rezignoval na post šéfa německé delegace.⁹¹ Nově sestavená sociálně demokratická vláda v čele s kancléřem Gustavem Bauerem⁹² nakonec přistoupila na nově stanovené mírové podmínky 23. června. Bezprostředně poté sdělila své stanovisko představitelům spojeneckých mocností.⁹³

Německá vláda jmenovala nové členy delegace, kteří ihned odcestovali do Paříže. Ti 28. června 1919, v den pátého výročí sarajevského atentátu na arcivévodu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku Žofii, podepsali jménem Výmarské republiky v Zrcadlové síni

⁸⁹ MACMILLANOVÁ, s. 453.

⁹⁰ KOLB, s. 33.

⁹¹ MACMILLANOVÁ, s. 460.

⁹² Tato vláda kancléře Gustava Bauera, tvořená koalici stran středu, byla u moci od 21. června 1919 do 27. března 1920.

⁹³ PROKŠ, s. 78–80; 86.

zámku ve Versailles mír.⁹⁴ Téhož dne zde uzavřela Francie s Velkou Británií a se Spojenými státy americkými separátní smlouvy, garantující pomoc Francii v případě jejího napadení Německem.⁹⁵ Zástupci, kteří se pod Versailleskou mírovou smlouvu za německou stranu podepsali, byli členové nové vlády Hermann Müller,⁹⁶ zastávající post ministra zahraničních věcí a Johannes Bell, který byl ve funkci ministra dopravy.⁹⁷ Vedle německých delegátů zde smlouvu stvrdili svým podpisem také představitelé 5 spojeneckých mocností a 22 mocností přidružených. K ratifikaci smlouvy ovšem došlo pouze ve 26 státech, jelikož ji kongres ve Spojených státech amerických neschválil.⁹⁸

Versailleská mírová konference probíhala po dobu 12 měsíců, od ledna 1919 do ledna 1920. Zabývala se poválečným uspořádáním Evropy, vytvářením mírových smluv se všemi Centrálními mocnostmi a pokoušela se zajistit odpovídající potrestání poražených států a tím tak zamezit dalším konfliktům.

⁹⁴ MACMILLANOVÁ, s. 462.

⁹⁵ FERENČUHOVÁ, s. 28.

⁹⁶ Hermann Müller byl členem SPD a Bauerova kabinetu. V roce 1920 se stal na necelé 3 měsíce kancléřem. Tento post pak zastával ještě jednou v letech 1928–1930.

⁹⁷ GÖBEL, Walter: Die Weimarer Republik, Stuttgart 1997, s. 39.

⁹⁸ AMZV ČR, fond Mírová konference v Paříži a reparace 1918–1938, karton 47, inv. č. 83, Ratifikácia mierových smlúv. Versailles a St. Germain. 10. ledna 1920.

4 POTRESTÁNÍ NĚMECKA A PODMÍNKY VERSAILLESKÉ MÍROVÉ SMLOUVY

Versailleská mírová smlouva, již Německo a 27 spojeneckých států podepsalo 28. června 1919, představovala kompromis mezi ideami poválečného uspořádání jednotlivých zástupců spojeneckých mocností, nikoliv však mezi Spojenci a Německem. Většina německého národa její podmínky považovala za nespravedlivé, přehnaně kruté, nelítostné a především velmi zatěžující pro nově vzniklou republiku. V platnost vstoupila až 10. ledna 1920, poté, co došlo k její ratifikaci. Původně byla vydána ve dvou jazycích, francouzštině a angličtině. Její součástí, stejně jako u zbylých mírových smluv s ostatními Centrálními mocnostmi, byla úmluva o Společnosti národů, jejímž členem se Německo prozatím nemohlo stát. Další části textu pak určovaly vymezení hranic Německa, přesně stanovovaly německé právně-politické vztahy k ostatním evropským státům a také definovaly práva a zájmy Německa v koloniích. Ostatní ustanovení se pak týkala odzbrojení, vojenských, námořních a hospodářských omezení a válečných reparací.⁹⁹

4.1 Územní ztráty a stanovení právně-politických vztahů Německa k sousedním státům

V důsledku přijetí podmínek Versailleské mírové smlouvy se Německo muselo podřídit několika teritoriálním změnám. Bylo donuceno k odstoupení části svého území. Smlouva rovněž přesně definovala jeho hranice a právní vztahy s Belgií, Lucemburskem, Nizozemskem, Francií, Československem, Rakouskem, Polskem a Dánskem. V souvislosti s Ruskem a Rumunskem Německo definitivně muselo uznat zrušení brestlitevské a bukurešťské mírové smlouvy.

Na západě se Německo muselo vzdát ve prospěch Francie Alsaska-Lotrinska a jako náhradu za zničení severofrancouzských uhelných dolů během válečného konfliktu jí muselo postoupit doly

⁹⁹ MORAVCOVÁ, s. 41.

v sárské pánvi s výlučným právem těžby.¹⁰⁰ Francii však byly svěřeny pouze místní doly, zatímco Sársko získalo autonomní statut a jeho správou byla na následujících 15 let pověřena Mezinárodní komise Společnosti národů. Po uplynutí této lhůty pak mělo být na základě referenda rozhodnuto, k jakému státu, Německu či Francii, bude Sársko připojeno. V případě jeho přičlenění k Německu, měla Výmarská republika mít právo odkoupit doly od Francie zpět.¹⁰¹ Francouzští představitelé prosadili kromě těchto svých zisků také okupaci levého břehu Rýna včetně důležitých předmostí, Kolína, Koblence a Mohuče.¹⁰² Toto území mělo být obsazeno spojeneckými vojsky po dobu 15 let, přičemž ale byly stanoveny tři okupační zóny. V případě, že by Německo dodržovalo veškeré podmínky mírové smlouvy a platilo reparace včas, pak by po uplynutí 5 let spojenecké vojsko vyklidilo první okupační zónu, tedy předmostí kolínské. V následujících pětiletých obdobích by pak postupně opustilo také druhou okupační zónu v oblasti Koblence a třetí zónu, jejíž součástí bylo předmostí u Mohuče a Kehlu.¹⁰³ Belgii muselo Německo přenechat území eupenského a malmedyského kraje a také neutrálního Moresnetska, jež se nacházela v oblasti německého pohraničí. Na rozdíl od Moresnetska se ovšem v Eupenu a Malmédách obyvatelstvo mohlo po uplynutí 6 měsíců vyjádřit, zda chce zůstat součástí Výmarské republiky či chce být připojeno k Belgii, pro niž se nakonec rozhodla větší část místní populace. V případě Lucemburska Německo muselo akceptovat, že již nebude součástí německého celního spolku.¹⁰⁴

K jistým teritoriálním změnám došlo také na severu. Zde byla v oblasti Šlesvicka-Holštýnska, vévodství se smíšenou populací Němců a Dánů, stanovena hranice mezi Německem a Dánskem na základě

¹⁰⁰ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 51–75.

¹⁰¹ KOLB, s. 29.

¹⁰² UHLE-WETTLER, Franz: Das Versailler Diktat. Vorgeschichte – Vollständiger Vertragstext. Gegenvorschläge der deutschen Regierung, Kiel 1999, s. 32.

¹⁰³ SHARP, s. 119.

¹⁰⁴ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 45–49.

plebiscitu. Nakonec bylo vzhledem k převaze dánsky mluvícího obyvatelstva dvoutřetinovou většinou hlasů rozhodnuto k opětovnému připojení severní části Šlesvicka k Dánskému království, zatímco jižní část Šlesvicka zůstala součástí Výmarské republiky.¹⁰⁵

Ohledně vymezení východní hranice byla jednání poměrně komplikovaná. V důsledku vzniku obnoveného polského státu Německo muselo dle Versailleské mírové smlouvy potvrdit nezávislost Polska a vzdát se v jeho prospěch části svého území. Rozsah tohoto území vytyčila sedmičlenná komise, v níž měly své zastoupení také Německo a Polsko.¹⁰⁶ Tato komise určila, že Německo musí odstoupit Polsku část Západního Pruska a Poznaňsko, tedy takzvaný polský koridor, který oddělil Východní Prusko od zbylého německého území.¹⁰⁷ Takto izolované Východní Prusko nyní sousedilo s Litvou, přičemž jejich hraniční linie byla totožná s bývalou rusko-německou hranicí.¹⁰⁸ Dále komise ustanovila, že se v oblastech Marienwerder (*Kwidzyn*) v Západním Prusku a Allenstein (*Olsztyn*) ve Východním Prusku měl konat plebiscit, v němž se posléze obyvatelstvo vyjádřilo ve prospěch Německa.¹⁰⁹ Od Východního Pruska byl také odtržen přístav Memel (*Klaipėda*), který byl prozatím svěřen pod správu Společnosti národů a v roce 1923 pak připadl Litvě. Město Gdaňsk (*Danzig*) získalo statut svobodného města pod záštitou Společnosti národů.¹¹⁰

Na jihovýchodě, ve sporné oblasti Horního Slezska bylo stanovení německo-polské hranice zkomplikováno sporem Polska a Československa o Těšínsko. Rozdělení tohoto území mezi oba státy vyřešilo až referendum v roce 1921, kdy došlo k modifikaci německé

¹⁰⁵ UHLE-WETTLER, s. 31.

¹⁰⁶ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 103.

¹⁰⁷ FULBROOKOVÁ, Mary: Dějiny moderního Německa: od roku 1918 po současnost, Praha 2009, s. 30.

¹⁰⁸ FERENČUHOVÁ, s. 27.

¹⁰⁹ MORAVCOVÁ, s. 43.

¹¹⁰ KOLB, s. 28.

hranice také s Československem, které získalo území Hlučínska.¹¹¹ Ve prospěch Československa se Německo dále zavázalo poskytnout na 99 let svobodná pásma v přístavech Hamburk a Štětín.¹¹² Ve vztahu s Rakouskem Německo muselo přislíbit, že nedojde ke spojení rakouského a německého území. Rovněž muselo uznat a respektovat, stejně jako v případě Československa, rakouskou nezávislost.¹¹³

Dohromady tedy Německo ztratilo zhruba 13 % svého evropského území¹¹⁴ a současně zhruba 8 milionů obyvatel, tedy 10 % populace z celkového počtu lidí, žijícího na německém území.¹¹⁵

4.1.1 Otázka německých kolonií

Kromě části vlastního evropského území bylo Německo v rámci přijetí mírových podmínek Versailleské smlouvy nuceno zřici se také veškerých svých území, nacházejících se mimo evropský kontinent.¹¹⁶ Jednalo se o kolonie v Africe, konkrétně o Německou jihozápadní Afriku (dnešní Namibie), Německou východní Afriku (dnešní Tanzanie, Rwanda a Burundi), Kamerun a Togo.¹¹⁷ Dále pak Německo mělo jisté koncese ve východní Asii, kde bylo jeho oblastí vlivu město Tiao-čou v čínské provincii Šantung.¹¹⁸ Současně Německo kolonizovalo určitá území v Tichomoří. Mezi německé koloniální panství v oblasti Tichého oceánu patřily pacifické ostrovy Nauru, Mariany, Karolíny, Palauské a Marshallovy ostrovy.¹¹⁹ Kromě toho byly součástí německých kolonií v této oblasti ještě také ostrov Samoa a severovýchodní část dnešní Papuy-Nové Guineje a některé jí přilehlé ostrovy.¹²⁰

¹¹¹ MORAVCOVÁ, s. 43–44.

¹¹² ČAPKA, s. 16.

¹¹³ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 97.

¹¹⁴ Viz Příloha č. 1.

¹¹⁵ NIEDHART, Gottfried: *Deutsche Geschichte 1918–1933. Politik in der Weimarer Republik und der Sieg der Rechten*, Stuttgart 1996, s. 51.

¹¹⁶ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 141.

¹¹⁷ MÜLLER, Helmut M.: *Deutsche Geschichte in Schlaglichtern*, Leipzig 2002, s. 197.

¹¹⁸ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 155.

¹¹⁹ SKŘIVAN, Aleš, KŘIVSKÝ, Petr: *Opožděná expanze: koloniální výboj Německa a Itálie v letech 1870–1918*, Praha 1977, s. 51–53.

¹²⁰ BLAKESLEE, George H.: *The mandates of the Pacific*. In: *Foreign Affairs* 1, 1922, 1, s. 98.

Některé státy Dohody, především Francie, Velká Británie a Japonsko, toužily získat část německých kolonií, práv a koncesí pro sebe. Prezident Wilson ovšem prosazoval místo přímé anexe těchto zámořských území vytvoření systému správních mandátů, jež budou pod kontrolou Společnosti národů nebo státu, jemuž Společnost národů tento mandát udělí.¹²¹ Tuto myšlenku posléze podpořili také Britové, jejichž návrhy, zformované generálem Janem Christiaanem Smutsem,¹²² byly začleněny do závěrečného paktu.¹²³ Velká Británie získala správu Německé jihozápadní Afriky a Německé východní Afriky, která ovšem byla rozdělena a část zvaná Rwanda-Urundi (dnešní Rwanda a Burundi) byla svěřena Belgii. Dále byla Velká Británie pověřena vedením částí Kamerunu a Toga, přičemž zbývající díl těchto území byl přidělen Francii. Současně se Německo ohledně afrického území zavázalo, že uzná francouzský protektorát nad Marokem a britský protektorát nad Egyptem.¹²⁴

V Pacifiku získalo Japonsko mandát na všechny německé ostrovy, nacházející se severně od rovníku, tedy na Marshallovy a Palauské ostrovy, Mariany a Karolíny, včetně města Tiao-čou, které později připadlo Číně.¹²⁵ Austrálii byl udělen mandát na německou část dnešní Papuy-Nové Guineje a k ní přilehlé ostrovy. Ostrov Nauru se stal v roce 1920 mandátním územím Velké Británie, Samoa byla již během války okupována Novým Zélandem a poté se stala jeho mandátním územím.¹²⁶

¹²¹ SCHELLE, Karel: Paris Peace Conference (1919–1920) and its influence, Brno 2009, s. 27.

¹²² Generál Jan Christiaan Smuts působil v letech 1919–1924 jako ministerský předseda Jihoafrické unie.

¹²³ POTTER, Pitman B.: Origin of the System of Mandates under the League of Nations. In: The American Political Science Review 16, 1922, 4, s. 566.

¹²⁴ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 149–153.

¹²⁵ BLAKESLEE, s. 102.

¹²⁶ HIERY, H. J.: The German South Pacific and the influence of World War I, Honolulu, Hawai 1995, s. 122; 154–163.

4.2 Odzbrojení Německa

V důsledku snahy o zajištění bezpečnosti a světového míru bylo na mírové konferenci v Paříži rozhodnuto o odzbrojení německé armády pod dohledem Mezispojenecké dozorčí komise a zrušení všeobecné branné povinnosti v Německu. Podle Versailleské mírové smlouvy zde mohla působit pouze dobrovolnická armáda, čítající celkem 100 000 mužů, včetně 4 000 důstojníků, jež byla určena výhradně jen k udržování pořádku v zemi nebo měla fungovat jako pohraniční stráž. Tito dobrovolníci měli sloužit po dobu 12 let, zatímco délka služby důstojníků byla stanovena na období 25 let.¹²⁷ Dále bylo Německu také zakázáno vlastnit a vyrábět tanky, obrněné vozy, těžká děla, zbraně, munici a jakýkoliv jiný materiál, který by mohl sloužit k válečným účelům. Versailleská smlouva současně řešila také otázku opevnění. Stanovila, že veškeré tvrže a pevnosti, nacházející se v 50 km pásmu německého území na východ od Rýna, mají být zničeny a pouze systém opevnění na jihu a východě měl zůstat v dosavadním stavu.¹²⁸ V této demilitarizované oblasti pravého břehu Rýna a také na celém okupovaném území levého břehu řeky byly zakázány veškeré vojenské manévry.¹²⁹

Kromě pozemní armády došlo k rozsáhlým omezením také u německých námořních sil, které byly zredukovány na maximální počet 15 000 mužů včetně 1 500 důstojníků. Zároveň bylo německé loďstvo prozatím internováno do přístavů neutrálních či spojeneckých zemí, mimo jiné také do Scapa Flow v Orknejích, kde 21. června 1919 němečtí námořníci část lodí nechali potopit.¹³⁰ Po definitivním vyřešení otázky, jak naložit s německým loďstvem, Německo nesmělo vlastnit žádné ponorky a smělo si ponechat pouze 6 obrněných lodí, 6 lehkých křižníků, 12 torpédoborců a 12 torpédových lodí. Ostatní loďstvo pak bylo rozděleno mezi spojenecké mocnosti, přičemž jejich podíly vycházely ze ztrát utrpěných ve válce.¹³¹ Velké Británii tedy připadlo 70 %, Francii

¹²⁷ SHARP, s. 133.

¹²⁸ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 159–171.

¹²⁹ FERENČUHOVÁ, s. 27.

¹³⁰ HENIG, Ruth: Versailles and after 1919–1933, London, New York 1995, s. 18–19.

¹³¹ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 171–179.

a Itálii po 10 %, Japonsku 8 %, USA 2 % a malé části také Řecku, Rumunsku a Portugalsku.¹³² Ve smlouvě však byla stanovena podmínka, že tyto lodě a ponorky budou sloužit pouze k obchodním či průmyslovým účelům.¹³³

Německu byla rovněž nařízena omezení ohledně vojenského a námořního letectva. Smělo udržovat pouze 100 vodních letadel, sloužících k vyhledávání podmořských min. Ostatní letadla muselo odevzdat Společnosti národů.¹³⁴

4.3 Článek o vině za rozpoutání války a otázka válečných reparací

Kromě územních ztrát a odzbrojení bylo Německo potrestáno také z finančního hlediska. Jeho povinnost odškodnit státy zasažené válečným konfliktem byla včleněna do textu Versailleské mírové smlouvy, konkrétně v článku 231, pojednávajícím o vině za rozpoutání první světové války, jež zní: *„Vlády spojené a přidružené prohlašují a Německo uznává, že Německo a jeho spojenci jsou odpovědní za všechny ztráty a škody, jež utrpěly vlády spojené a přidružené a jejich státní příslušníci následkem války jim vnucené napadením ze strany Německa a jeho spojenců.“*¹³⁵ Německo bylo tedy tímto článkem označeno za hlavního viníka, který je odpovědný za veškeré ztráty, jež státy Dohody během války utrpěly. Ovšem následujícím článkem 232 současně velmoci uznaly, že Německo nedisponuje takovými hospodářskými zdroji, jež by dostačovaly na splacení veškerých škod, a proto mělo platit jen za určité specifikované ztráty. Muselo se však zavázat, že odškodní všechny újmy civilního obyvatelstva všech mocností, s nimiž bylo ve válečném stavu. Ohledně

¹³² MORAVCOVÁ, s. 45.

¹³³ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 179.

¹³⁴ Tamtéž, s. 185.

¹³⁵ Tamtéž, s. 203. Pro ilustraci viz Příloha č. 3.

Belgie muselo dostát slibu jejího znovuzřízení a zaplacení veškerých půjček, jež jí mocnosti v době války poskytly.¹³⁶

Právě problematika náhrad válečných škod, které mělo Německo uhradit státům, jež byly nejvíce poškozeny válečným konfliktem, se stala jednou z nejkomplicovanějších záležitostí, řešených na versailleské mírové konferenci. Spojenci se zabývali především otázkou výše válečných reparací, tedy kolik by bylo Německo vůbec schopno zaplatit. V případě požadavku příliš vysoké částky by mohlo dojít ke zhroucení německé ekonomiky, což by mohlo mít následky pro celou Evropu i Spojené státy americké. Pokud by naopak výše válečných náhrad byla příliš nízká, pak by nedošlo k dostatečnému potrestání Německa.¹³⁷

Touto problematikou se zabýval mimo jiné také britský ekonom John Maynard Keynes, který ve svém díle *„Ekonomické důsledky míru“* kritizoval výši válečných reparací a požadoval revizi mírových podmínek. Svým dílem současně varoval představitele velmocí před finančním zruinováním Německa a následným hospodářským rozvratem Evropy.¹³⁸

V průběhu konference jednotlivé mocnosti zastávaly odlišné názory a kladly rozdílné požadavky na výši válečných náhrad, způsob platby a délku období, za něž mají být zaplaceny stanovené částky. Neshodly se ani v otázce, jaké válečné ztráty a výdaje lze ještě započítat do německých reparací.¹³⁹ Francie byla zasažena válkou nejvíce, stejně jako Belgie, jejíž napadení bylo kvalifikováno jako porušení mezinárodního práva, tudíž tyto státy zastávaly nejvyšší nároky.¹⁴⁰ Naopak Američané nevyžadovali žádné náhrady, ovšem očekávali splacení půjček, jež evropským státům poskytli během války. Jisté zájmy na reparacích měla také Velká Británie, poněvadž předpokládala, že

¹³⁶ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 203–205.

¹³⁷ MACMILLANOVÁ, s. 192.

¹³⁸ CLIVE, Day: Keynes' Economic Consequences of the Peace. In: *The American Economic Review* 10, 1920, 2, s. 299–312. s. 299–300.

¹³⁹ SHARP, s. 82.

¹⁴⁰ MORAVCOVÁ, s. 42.

právě díky finančním prostředkům od Německa bude moci uhradit své dluhy vůči Spojeným státům americkým.¹⁴¹

Jelikož se spojenecké mocnosti nemohly na výši reparací dohodnout, nebyla ve Versailleské mírové smlouvě prozatím stanovena přesná částka. Byly určeny pouze věcné reparace, kdy Německo muselo poskytnout vlastní hospodářské zdroje. Součástí těchto věcných náhrad byl dobytek. Berlín se ve prospěch Francie tedy vzdal 500 hřebců, 3 000 klisen, 2 000 býků, 90 000 krav, 1 000 beranů, 100 000 ovcí a 10 000 koz. Belgii postoupil 200 hřebců, 5 000 klisen a 5 000 mladých klisen, 2 000 býků, 50 000 krav a 40 000 jalovic, 200 beranů, 20 000 ovcí a 15 000 prasnic.¹⁴² Dále byly do věcných reparací započteny také dodávky uhlí, podmořské kabely, stavební materiál, chemická barviva a léčiva, jakékoliv jiné průmyslové výrobky a rovněž lodě a vojenský materiál, který byl Německu zabaven v rámci odzbrojování armády. Německo také muselo nahradit ztráty mocností ve válečném loďstvu, a to v poměru tuny za tunu a třídy za třídu.¹⁴³

Podle podmínek mírové smlouvy měla být přesná částka reparací stanovena Reparační komisí, jíž tvořili zástupci Spojených států amerických, Velké Británie, Francie, Itálie, Japonska, Belgie a Království Srbů, Chorvatů a Slovinců.¹⁴⁴ Sídlem této komise se stala Paříž a veškerá její jednání byla tajná.¹⁴⁵ Jejím úkolem bylo zjistit finanční možnosti Německa, zaznamenat rozsah veškerých škod, napáchaných během války ze strany Centrálních mocností, a také stanovit výši a program plateb. Veškerá svá šetření měla vykonat nejpozději do 1. května 1921, kdy měla také vydat protokol se svým vyjádřením.¹⁴⁶ Ovšem mezitím, než byla vymezena částka německého dluhu, Spojenci

¹⁴¹ MACMILLANOVÁ, s. 191.

¹⁴² UHLE-WETTLER, s. 35.

¹⁴³ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 229.

¹⁴⁴ UHLE-WETTLER, s. 35.

¹⁴⁵ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 217.

¹⁴⁶ HERSHEY, Amos S.: German Reparations. In: The American Journal of International Law 15, 1921, 3, s. 412.

ve smlouvě určili, že Německo musí zaplatit ještě během let 1919, 1920 a prvních čtyř měsíců roku 1921 sumu 20 miliard zlatých marek, aby mohly spojenecké státy okamžitě započít obnovu svého průmyslu a hospodářství.¹⁴⁷

4.3.1 Jednání Reparační komise a londýnské ultimátum

Práce Reparační komise na stanovení válečných reparací Německa trvala po dobu delší než dva roky. Německo mělo právo během tohoto období vyjádřit svůj odmítavý postoj k řešeným otázkám a komise byla povinná je vyslechnout.¹⁴⁸ V červenci 1920 se němečtí zástupci zúčastnili konference v belgickém Spa, kde však stále nebylo rozhodnuto o výši dluhu a kde byla uzavřena pouze dohoda o rozdělení reparací mezi mocnosti. Nejvyšší podíl, 52 %, připadl Francii, Velké Británii bylo přiřčeno 22 %.¹⁴⁹ Belgii pak bylo přiděleno právo na 8 % z celkové sumy německých náhrad a zbytek, tedy 18 %, měl být rozdělen mezi malé státy. V lednu 1921 proběhla další konference, tentokrát v Paříži, kde Spojenci prosazovali celkovou částku ve výši 226 miliard zlatých marek. Němečtí představitelé se odmítali s tímto návrhem spokojit a protestovali.¹⁵⁰

Poslední jednání se konala v Londýně, kde Spojenci stanovili únosnější plán oproti pařížskému návrhu. V květnu 1921 Reparační komise vystavila závěrečný protokol, jímž byla vymezena celková částka reparací ve výši 132 miliard zlatých marek, které měly být splatné během 30 let.¹⁵¹ Od této konečné dlužné částky, v přepočtu asi 6,6 miliard liber či 33 miliard dolarů, měly být odečteny německé majetkové ztráty z Alsaska a Lotrinska a sárské pánve.¹⁵² Německo obdrželo tento návrh 5. května 1920 s ultimátem přijetí do 6 dní pod hrozbou okupace Porúří.

¹⁴⁷ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 207.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 217.

¹⁴⁹ SHARP, s. 93.

¹⁵⁰ MORAVCOVÁ, s. 56.

¹⁵¹ HERSHEY, s. 412.

¹⁵² AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 207–211.; MACMILLANOVÁ, s. 466.

Výmarská republika se ovšem potýkala s problémem, neboť zde nebyla vláda, jež by přijala londýnské ultimátum, poněvadž Fehrenbachův¹⁵³ kabinet podal 4. května 1921 demisi. Prezident Ebert měl poměrně velké potíže nalézt osobu, ochotnou vytvořit novou vládu a vzít na sebe odpovědnost za přijetí stanoveného ultimáta. Friedrich Ebert nakonec jmenoval novým kancléřem Josepha Wirtha,¹⁵⁴ jehož vláda byla nucena, aby zabránila vpádu spojenecké armády do Porúří, 11. května 1921 souhlasit s uznáním londýnského ultimáta.¹⁵⁵

4.4 Finanční a hospodářská omezení

Součástí potrestání Německa bylo také obchodní omezení a přesné stanovení jeho hospodářských vztahů vůči ostatním státům. Německo nesmělo do 1. května 1921, do dne, kdy měla být stanovena přesná výše reparací, vyvážet zlato a ani jím volně disponovat. Současně mělo financovat náklady na udržování všech spojeneckých armád na obsazených německých územích od podepsání příměří 11. listopadu 1918. Veškerý německý kapitál v zahraničí byl zabaven.¹⁵⁶ Podle Versailleské mírové smlouvy měla Výmarská republika poskytovat vítězným mocnostem v obchodních vztazích doložku nejvyšších výhod. Německo se tedy muselo zavázat, že neuvalí cla na zboží dovážené ze států Dohody a žádnému z těchto států neudělí výhody na úkor ostatních. Zároveň bylo ve smlouvě stanoveno, že Německo musí umožnit dovoz polského zboží bez celních poplatků po dobu 3 let, zatímco lucemburské, alsaské a lotrinské zboží mohlo být bez proclení do Německa dováženo v období 5 let.¹⁵⁷

¹⁵³ Konstantin Fehrenbach byl bádenský politik a jeden z hlavních představitelů strany Centrum (Z). Post kancléře zastával od června 1920 do května 1921.

¹⁵⁴ Joseph Wirth byl členem strany Centrum (Z), přičemž se přikláněl k jejímu levému křídlu. Na podzim 1918 zastával post ministra financí v tehdejší prozatímní vládě. V březnu 1920 se stal ministrem financí v kabinetu kancléře Hermanna Müllera a tuto funkci si udržel i v kabinetu kancléře Konstantina Fehrenbacha. Od 10. května 1921 pak sám působil jako kancléř Výmarské republiky, prosazoval politiku plnění a snažil se o to, aby Německo dokázalo platit své dluhy a nepopudilo spojenecké mocnosti.

¹⁵⁵ MÖLLER, Horst: Weimar. Die unvollendete Demokratie, München 1997, s. 149–150.

¹⁵⁶ MORAVCOVÁ, s. 42.

¹⁵⁷ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 251–269.

Německo muselo učinit ústupky také v otázce námořní i říční plavby. Mocnosti mohly v německých vodách využívat doložku nejvyšších výhod ohledně mořského rybolovu a pobřežní plavby. Co se týká říční dopravy, tak Německo ztratilo svá výsadní práva na splavné řeky Labe (od ústí řeky Vltavy), Vltava (od Prahy), Odra (od ústí řeky Opavice), Němen (od ústí Grodna) a Dunaj (od ústí Ulmu), které byly prohlášeny za mezinárodní. Řeky Labe, Odra a Němen připadly pod správu Mezinárodní komise, pro Rýn platila mannheimská konvence z roku 1868 a Dunaj byl rozdělen mezi správu Evropské dunajské komise a Mezinárodní komise.¹⁵⁸

Následující ustanovení, týkající se železnice, rovněž přimělo Německo vzdát se části svých práv ve prospěch Dohodových mocností, které získaly nárok na nejvýhodnější podmínky v případě importu svého zboží německými vlaky.¹⁵⁹

Versailleská mírová smlouva obsahovala celkem 440 článků, zahrnujících ustanovení Společnosti národů, přesné stanovení německých hranic, ztrátu části německého území a všech kolonií. Její součástí bylo také odzbrojení německé armády, povinnost Německa platit reparace a další ujednání, upravující právní, obchodní a hospodářské vztahy Německa k evropským státům. V této smlouvě však nebyly zahrnuty výsledky všech řešených problémů, týkajících se Německa, neboť některé otázky zůstaly v roce 1919 stále otevřené. Jednalo se například o stanovení přesné výše reparací či o referenda v pohraničních oblastech. Tato problematika měla být dořešena až v následujících letech po podpisu smlouvy.

¹⁵⁸ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 271; 377–393.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 393.

5 SITUACE V NĚMECKU PO PODPISU VERSAILLESKÉ MÍROVÉ SMLOUVY

Po podpisu Versailleské mírové smlouvy byla hospodářská, politická i sociální situace v Německu značně napjatá a nestabilní. Německo bylo stále vyčerpané první světovou válkou a revolucemi, probíhajícími s přestávkami od listopadu 1918 do května 1919. Nyní se muselo vyrovnávat ještě s tíživými povinnostmi splnění podmínek mírové smlouvy, která vešla v platnost 10. ledna 1920.

Německý národ a politická scéna s takto stanovenými podmínkami nesouhlasily, neboť po celou dobu průběhu konference doufaly ve, dle jejich názoru, spravedlivé a umírněnější požadavky. Očekávaly odzbrojení, demilitarizaci a okupaci Porýní, ztráty zahrnující Sársko, Gdaňsk a části území na východní hranici státu a také reparace ve výši nejméně 60 miliard zlatých marek. Konečná ustanovení mírové smlouvy, pod něž se 28. června 1919 ve Versailles němečtí představitelé podepsali, německý národ považoval za příliš tvrdá a mnohem radikálnější, než původně očekával. Označoval je za nespravedlivá a nadměru zatěžující pro Německo, pociťoval křivdu a ponížení, s nímž se nedokázal v klidu vyrovnat. Největší hořkost v něm vyvolal fakt, že miliony německy mluvícího obyvatelstva se náhle ocitly na cizím území. Zákaz spojení Německa s Rakouskem Němci označili za porušení principu sebeurčení národů, články o odzbrojení nazvali pokryteckými a nejhůře se smiřovali s článkem 231, označujícím Německo za hlavního viníka rozpoutání války. Velmi těžce se vyrovnávali také s reparacemi, jež označili za příliš trestající, a s tím, že Německo muselo podepsat mírovou smlouvu, v níž nebyla určena přesná výše konečného dluhu.¹⁶⁰

Jedním z důvodů, proč většina německých obyvatel považovala podmínky za neúměrně kruté, byl také fakt, že nepocítila válečnou porážku na vlastní kůži. Německá vláda se totiž vzdala a požádala

¹⁶⁰ MACMILLANOVÁ, s. 453, 466.

o příměří dříve, než německá armáda utrpěla definitivní porážku. Spojenecká vojska poté ani nevpochozovala do Berlína, aby demonstrovala své vítězství, jak bylo zvykem v předchozích válkách. V této souvislosti šíření negativních nálad a pocitů křivdy se zrodila legenda o ráně dýkou do zad německé armády ze strany vlády, jež ukončila boje. Současně se začala prohlubovat nenávisť k představitelům, kteří se zasloužili o uzavření příměří, k vládní koalici, která rozhodla o přijetí mírových podmínek a také k samotným signatářům Versailleské mírové smlouvy.¹⁶¹

Takto napjatá situace, sílící nespokojenost a touha po revizi versailleských podmínek vedla k parlamentní krizi a šíření nacionalismu a radikalismu v souvislosti s nástupem levicových i pravicových extremistických hnutí. Sociálně demokratická vláda kancléře Bauera tak musela čelit silné opozici zprava i zleva.¹⁶²

5.1 Březnové nepokoje a jejich důsledky

Jedním z následků versailleských mírových podmínek byla značná nespokojenost militantních pravicových kruhů, podporovaných vůdci dobrovolnických sborů i vyššími vojenskými veliteli. Německo smělo dle smlouvy udržovat vojsko o síle maximálně 100 000 mužů včetně velení a zbytek měl být propuštěn, tudíž se tito armádní příslušníci obávali o svou existenci. Od léta 1919 se začali organizovat v Národním sjednocení (*Nationalen Vereinigung*) s cílem provést státní převrat a tím také zlepšit postavení armády.¹⁶³

Vůdčími představiteli těchto spiklenců byli Wolfgang Kapp,¹⁶⁴ kapitán Waldemar Pabst¹⁶⁵ a za nimi v pozadí stál také generál

¹⁶¹ HAFFNER, s. 27.; MACMILLANOVÁ, s. 464.

¹⁶² VERMEIL, Edmond: Soudobé Německo. Jeho složení a politický, hospodářský a sociální vývoj, Praha 1926, s. 76–78.

¹⁶³ MÜLLER, s. 239–240.; HAFFNER, s. 188.

¹⁶⁴ Wolfgang Kapp byl východopruský generální zemský ředitel, který v roce 1917 založil Německou vlasteneckou stranu (Deutsche Vaterlandspartei).

¹⁶⁵ Kapitán Waldemar Pabst byl označován za organizátora vraždy Karla Liebknechta a Rosy Luxemburgové.

Ludendorff, který se již vrátil z exilu ze Švédska. V lednu 1920 vešla Versailleská mírová smlouva v platnost a mělo dojít k plnění jejích podmínek. Oddíly německé armády (*Reichswehru*) o síle 400 000 mužů měly být zredukovány na čtvrtinu a vojenské jednotky dobrovolnických sborů (*Freikorpsů*),¹⁶⁶ které byly staženy z Pobaltí již v listopadu 1919, měly být zcela rozpuštěny.¹⁶⁷ Vojáci a důstojníci se ovšem nehodlali vzdát svých pozic bez boje a část z nich se radikalizovala. Německá armáda se v podstatě rozčlenila na dvě křídla, radikální a umírněnější. Radikální křídlo bylo zastoupeno generálem Walterem von Lüttwitzem¹⁶⁸ a představitelem umírněnějšího křídla se stal náčelník generálního štábu Hans von Seeckt, který chtěl zachovat parlamentní stát a dosáhnout pouze odpolitizování ozbrojených sil. Na rozdíl od generála von Lüttwitze netoužil po vytvoření vojenské diktatury.¹⁶⁹

Hlavní záminku k povstání pak dal armádě ministr obrany Gustav Noske poté, co 29. února 1920 vydal nařízení, jímž rušil dobrovolnický sbor, Ehrhardtovu námořní brigádu.¹⁷⁰ Proti tomu se postavil především generál von Lüttwitz, který s podporou skupiny spiklenců z Národního sjednocení požadoval rozpuštění Národního shromáždění, nové volby do Říšského sněmu, zvolení nového prezidenta a jmenování nových ministrů. Dále se také domáhal zastavení procesu snižování vojenských jednotek. Později o tom jednal s prezidentem Ebertem a představiteli vlády, ti ovšem tyto požadavky zamítli. Všechny tyto podněty pak nakonec vedly radikální křídlo armády v čele s generálem von Lüttwitzem, aby 13. března 1920 vydalo rozkaz námořní brigádě Ehrhardt, která

¹⁶⁶ Tyto dobrovolnické sbory bojovaly po první světové válce na východě proti šíření bolševismu a nejvíce se vyznamenaly především v květnu 1919, kdy se jim podařilo dobýt Rigu, jež se ocitla pod bolševickou nadvládou.

¹⁶⁷ GÖBEL, s. 47.

¹⁶⁸ Generál Walter von Lüttwitz byl organizátorem dobrovolnických jednotek Freikorps a na protest proti jejich rozpuštění se spojil se skupinou spiklenců z Národního sjednocení. Společně s Hermannem Ehrhardtem patřil k nejdůležitějším postavám březnových nepokojů, navzdory faktu, že převrat vešel do dějin jako Kappův puč, tak hlavním iniciátorem byl právě generál von Lüttwitz.

¹⁶⁹ HAFFNER, s. 188–191; 198.

¹⁷⁰ Ehrhardtova námořní brigáda byla považována za elitní vojenskou jednotku. Od ledna 1920 byla přemístěna generálem von Lüttwitzem na vojenské cvičiště Döberitz u Berlína a od této doby její členové nosili na přilbách znak hákového kříže. Na příkaz k rozpuštění v únoru 1920 reagovala přehlídkou, na níž generál von Lüttwitz odmítl rozpuštění jednotek brigády a vypověděl vládě poslušnost.

v předchozím roce bojovala proti revoluci na straně vlády, k pochodu na Berlín. Tím došlo k vyvolání pravicového státního převratu – Kappova puče, někdy také nazývaného Kapp-Lüttwitzův puč.¹⁷¹

Vláda už předem tušila blížící se nebezpečí, proto poslala doposud věrné jednotky Reichswehru do vládní čtvrti, aby ji v případě ohrožení bránily. Představitel umírněného křídla armády generál Hans von Seeckt ovšem odmítl bojovat proti vlastním vzbouřeným lidem, odhodlaným svrhnout vládu jakýmkoliv prostředky, se slovy: „*Reichswehr nestřelí na Reichswehr.*“¹⁷² Povstalcům se tedy zpočátku dařilo, neboť nikdo proti nim nekladl odpor. Jednotky Reichswehru v Prusku, Pomořansku, Braniborsku a Slezsku se podřídily generálu von Lüttwitzovi, který se prohlásil vrchním velitelem vojsk a také Wolfgangu Kappovi. Ten označil prezidenta a dosavadní říšskou i pruskou vládu za sesazené, Národní shromáždění za rozpuštěné a sám sebe jmenoval německým kancléřem a pruským ministerským předsedou.¹⁷³ Během těchto březnových nepokojů využili příležitosti také bavorští příslušníci Reichswehru, kteří v Mnichově nastolili novou vládu pod vedením Gustava von Kahra¹⁷⁴ poté, co svrhli sociálně demokratický zemský kabinet.¹⁷⁵

Když se legitimní vláda kancléře Bauera ocitla bez vojenské podpory, tak proběhlo zasedání jejích představitelů, kteří dospěli k závěru, že nejlepší strategií bude uprchnout z Berlína. Nejprve se tedy uchýlila do Drážďan a později se přesunula do Stuttgartu. Současně se však rozhodla na svou obranu pobídnout odbory k vyvolání generální stávkou.¹⁷⁶ K zastavení veškeré pracovní činnosti tak tedy byli vyzváni všichni pracující lidé, kromě zaměstnanců vodáren a osob působících ve

¹⁷¹ MÖLLER, s. 145.

¹⁷² HAFFNER, s. 193.

¹⁷³ MORAVCOVÁ, s. 49.

¹⁷⁴ Gustav von Kahr byl bavorským ministerským předsedou. Během Kappova puče nastolil svou vládu v Mnichově a jeho vláda zde vydržela do roku 1923, kdy došlo k dalšímu puči, tentokrát pod vedením Adolfa Hitlera.

¹⁷⁵ HAFFNER, s. 193–197.

¹⁷⁶ KLUGE, Ulrich: Die deutsche Revolution 1918–1919: Staat, Politik und Gesellschaft zwischen Weltkrieg und Kapp-Putsch, Frankfurt am Main (1996), 1985, s. 196.

zdravotnictví.¹⁷⁷ Masy proletariátu se dokázaly ihned sjednotit a následující den, tedy v neděli 14. března, vypukla generální stávka v Berlíně. O den později se pak rozšířila také do ostatních částí Výmarské republiky, čímž značně podlomila pučistickou vládu. Takto organizovaná stávka, namířená proti pravicovému puči na podporu sociálně demokratické vlády, se však v určitých oblastech Německa, zejména v Sasku, Durynsku a Porúří, přetvořila na ozbrojenou revoluci. Německá vláda se tak ocitla v ohrožení ze strany pravicových i levicových radikálních skupin, a obávala se vojenské i proletářské diktatury.¹⁷⁸ Po čtyřdenní stávce byla moc pučistické vlády zlomena. Její představitelé pochopili, že nemají naději na úspěch. Kappův puč pak byl ukončen kompromisem s povstalcí 17. března 1920 a jeho hlavní iniciátoři uprchli pryč z Německa.¹⁷⁹ Následující den se z Berlína stáhla také Ehrhardtova námořní brigáda. Při jejím odchodu ovšem došlo ještě ke konfliktu s přihlížejícím davem, který svými nenávistnými projevy vyprovokoval její příslušníky k palbě do této nashromážděné masy lidí.¹⁸⁰

Proletářské síly se svými vůdci sice napomohly vládě potlačit pravicový převrat, ovšem v průběhu puče se radikalizovaly. Po téměř roční přestávce (od občanské války v roce 1919) se opět výrazněji pokusily uzurpovat moc. Vláda tak po ukončení Kappova puče musela čelit dalšímu nátlaku, nyní ze strany levicových sil, jejichž „rudá armáda“¹⁸¹ okupovala celé Porúří.¹⁸² Předseda svazu odborů Carl Legien

¹⁷⁷ LONGERICH, Peter: Die Erste Republik: Dokumente zur Geschichte des Weimarer Staates, München 1992, s. 147.

¹⁷⁸ Podnět k této levicové revoluci zavdali místní velitelé Reichswehru, kteří zde nastolili svou vládu, již demonstrovali vyvěšením červeno-bílo-černých vlajek na kasárnách. Tito velitelé nechali zatknout hlídky stávkujícího proletariátu, který na tento podnět vyvolal ozbrojenou revoluci, jež pak vyústila v občanskou válku, podobající se válce na jaře 1919, ovšem s tím rozdílem, že se změnil poměr sil. Sasko a Durynsko ovládli pučisté, ovšem v Porúří získali převahu ozbrojení dělníci, jimž se podařilo 17. března 1920 dobýt Dortmund, následující den pak Hamm, Bochum a 19. března Essen. Pučisté poté ustoupili také z Düsseldorfu, Mühlheimu, Duisburgu, Hambornu a Dinslakenu a na konci stávkového týdne bylo celé Porúří obsazeno ozbrojenými dělníky.

¹⁷⁹ KOLB, s. 39–40.

¹⁸⁰ HAFFNER, s. 200–205.

¹⁸¹ Pojem rudá armáda se v kontextu s březnovými nepokoji v Německu vžil jako označení pro masu ozbrojených dělníků, kteří se při generální stávce radikalizovali a ovládli Porúří.

¹⁸² KOLB, s. 40.

požadoval již během Kappova puče, aby vláda vyhověla všem nárokům stávkujících,¹⁸³ neboť tvrdil, že jen tak dojde ke stažení ozbrojených dělníků. Představitelům levicových sil se však nepodařilo vytvořit vlastní vládu a legitimní německá vláda se tak mohla vrátit ze Stuttgartu zpět do Berlína. Jejím hlavním cílem se nyní stalo především potlačení generální stávky a osvobození obsazeného Porúří, s čímž jí pomohly dobrovolnické sbory, které se ještě před několika dny postavily proti vládě.¹⁸⁴ Po krvavých bojích v Porúří již 24. března 1920 došlo mezi odbory, svazy zaměstnavatelů a vládou k uzavření dohody. Vláda se touto dohodou zavázala, výměnou za stažení a odzbrojení rudé armády, k odzbrojení a potrestání pučistů a k důkladné socializaci dolů. Rovněž přislíbila propuštění některých členů vlády, především nejméně oblíbeného ministra obrany Gustava Noskeho, který byl levicí obviněn z nedostatečného zakročení proti pravicovým povstalcům. Posléze byl tedy na postu ministra obrany nahrazen demokratem Ottou Karlem Gesslerem¹⁸⁵ a do čela armády byl postaven generál Hans von Seeckt. V důsledku nátlaku levicové opozice tak došlo ke změně ve vládě a 27. března 1920 se novým kancléřem stal sociální demokrat a signatář Versailleské mírové smlouvy Hermann Müller.¹⁸⁶

Jedním z důsledků těchto březnových nepokojů byl mimo jiné také fakt, že Reichswehr dal najevo, že není ochoten přijmout ústavní vládu a být jí bezpodmínečně k dispozici, čímž demonstroval svou sílu a moc.¹⁸⁷ Dalším důsledkem pak byl úpadek SPD, která přišla o značnou část svých přívrženců, především z řad dělníků. Následkem zhroucení vlivu této strany Výmarská koalice ztratila parlamentní většinu. Tím pak došlo k parlamentní krizi a také k definitivnímu zániku působení

¹⁸³ Carl Legien a jeho přívrženci požadovali mimo jiné dodržování 8 hodinové pracovní doby, socializaci dolů a větší pravomoci pro závodní rady.

¹⁸⁴ HAFFNER, s. 204.

¹⁸⁵ Otto Karl Gessler působil, ještě předtím než se stal ministrem obrany, jako starosta v Norimberku a byl jedním ze zakladatelů DDP.

¹⁸⁶ MORAVCOVÁ, s. 51.

¹⁸⁷ MÖLLER, s. 145.

většinových vlád ve Výmarské republice. V následujících volbách do Říšského sněmu, konajících se 6. června 1920, získala nejvíce hlasů SPD, 21,7 %. Tento počet hlasů ovšem představoval propad oproti předchozím volbám, v nichž tato strana obdržela 37,9 % hlasů. Pro USPD hlasovalo 17,8 % voličů. Německá národní lidová strana (DNVP)¹⁸⁸ dosáhla 15 % hlasů, Německá lidová strana (DVP)¹⁸⁹ 13,9 %, Centrum 13,6 %, DDP 8,2 %, Bavorská lidová strana (BVP)¹⁹⁰ 4,1 % a KPD pak získala 2 % hlasů. Prezident Ebert jmenoval nového kancléře Konstantina Fehrenbacha. Současně byla vytvořena nová koaliční vláda, složená ze zástupců Centra, DDP a DVP a dvou nestranických ministrů, která už tedy nezastávala většinu v Říšském sněmu.¹⁹¹

5.2 Hospodářské problémy a politika plnění

Hospodářská situace poválečného Německa byla velmi špatná. Výmarská republika byla finančně vyčerpaná první světovou válkou a nedostatek peněz se řešil především tiskem papírových marek, což postupem času vedlo k znehodnocení měny. Po odstoupení území, vytyčeného podmínkami Versailleské mírové smlouvy, se německá hospodářská situace ještě zhoršila, především z důvodů ztráty významných průmyslových oblastí a důležitých zdrojů příjmu, zejména tedy Alsaska a Lotrinska a sárské pánve. Německé hospodářství bylo rovněž narušeno také doložkou nejvyšších výhod, kterou mělo Německo poskytovat vítězným státům v obchodních vztazích.¹⁹²

Vláda kancléře Fehrenbacha se tak musela zabývat problémy, týkajícími se měny, výše daní, získávání surovin a také reparací. Přesná reparační částka doposud sice nebyla stanovena, ale Německo přesto už mělo dle versailleských podmínek předem uhradit určitý obnos peněz. Ministr financí Matthias Erzberger se v polovině roku 1919 pokusil

¹⁸⁸ DNVP (Deutschnationale Volkspartei).

¹⁸⁹ DVP (Deutsche Volkspartei).

¹⁹⁰ BVP (Bayerische Volkspartei).

¹⁹¹ MORAVCOVÁ, s. 51–52.

¹⁹² VERMEIL, s. 204–205.

o radikální reformu financí, jež spočívala ve sjednocení peněžní soustavy a pozměnění daňové základny. Nechal zavést daň z majetku a vysokých příjmů a jednotlivým německým zemím odebral správu všech daní a nechal ji převést na říši. Tato reforma ovšem vyvolala prudkou kritiku politických stran, zastupujících majetné vrstvy, které reforma podnítila spíše k odlivu jejich kapitálu do zahraničí. Erzbergerova reforma tedy nezaznamenala úspěch a naopak skončila velmi vysokým schodkem rozpočtu. Současně vyvolala nenávisť lidí vůči jejímu autorovi, který se později stal terčem atentátů. Matthias Erzberger proto 26. března 1920 odešel z vlády a o 17 měsíců později, 26. srpna 1921 zemřel na následky atentátu, za nímž stála formující se extremistická nacionalistická uskupení.¹⁹³

Na postu ministra financí nahradil Matthiase Erzbergera Joseph Wirth, který se snažil o úspornou politiku a včasné placení německých dluhů. Nechal zřídit komisi, zabývající se státními výdaji a pokoušející se současně o jejich redukci. Snažil se o zvýšení příjmů Německa, ovšem narazil na problém, neboť Němci dováželi suroviny ze zahraničí za běžné ceny na světovém trhu, zatímco pak své výrobky prodávali za zdaleka nižší ceny. V průběhu let 1920 a 1921 měnový kurs často kolísal, schodek rozpočtu se stále navyšoval a v důsledku toho značně sílila propaganda, která ze všeho vinila Versailleskou mírovou smlouvu a zcela opomíjela hospodářské ztráty, způsobené zdlouhavými boji v první světové válce. Ještě silnější nespokojenost německého národa pak vyvolalo londýnské ultimátum, tedy stanovení konečné výše válečných reparací, o nichž rozhodla Reparační komise v květnu 1921.¹⁹⁴

Německý národ byl naprosto překvapen a otřesen, jak vyšší požadované částky, tak také ultimativní formou, jíž mu byly podmínky výše a způsobu platby reparací předloženy. Spojenci se kvůli inflačnímu

¹⁹³ MORAVCOVÁ, s. 52–53.

¹⁹⁴ VERMEIL, s. 206–208.

znehodnocení zlaté marky domáhali platby stanoveného dluhu, kromě věcných dodávek například dřeva a uhlí, jen v devizách a ve zlatě. To se v německé politice plnění reparací projevilo jako značná komplikace především vzhledem k dosavadnímu stavu hospodářství a také k faktu, že se rezervní zásoby deviz a zlata německých bank, od nichž si Wirthova vláda na splátky půjčovala, velmi rychle zužovaly. Shromáždění samotných peněz na jednotlivé splátky se ukázalo být velmi obtížné, ale ještě náročnější byl tedy poté jejich převod do zahraničí. Politika plnění (*Erfüllungspolitik*) kancléře Wirtha, který spolupracoval s ministrem obnovy Waltherem Rathenauem,¹⁹⁵ se potýkala s rozsáhlými problémy a pro Německo představovala velké zatížení. V důsledku splacení první miliardy reparací v srpnu 1921 došlo ke značnému snížení stříbrných a částečně i zlatých rezerv Říšské banky a rovněž také k zadlužení u zahraničních soukromých bank.¹⁹⁶

Všechny tyto problémy, vyčerpanost poválečného Německa, ztráta důležitých ekonomických oblastí, stále častější nahrazování nedostatku finančních prostředků tiskem dalších papírových bankovek a zejména zatížení už tak oslabeného německého hospodářství vysokými reparacemi vedly ke stále vzrůstajícím ekonomickým problémům. Tyto problémy postupně směřovaly k inflaci a naprostému zhroucení německé ekonomiky. Wirthova fiskální politika nebyla úspěšná, inflace stále stoupala a už v roce 1922 byl stav německé ekonomiky téměř neudržitelný. Německá vláda se proto pokusila vyjednávat se Spojenci ohledně úlev při dalších reparačních splátkách.¹⁹⁷

¹⁹⁵ Walther Rathenau Patřil k zakladatelům DDP. V roce 1921 byl ve Wirthově kabinetu jmenován ministrem obnovy a v roce 1922 pak začal působit jako ministr zahraničních věcí. Pokoušel se co nejrychleji zlepšit vztahy s Francií, byl tedy stejně jako kancléř Wirth zastáncem politiky plnění a chtěl Německo co možná nejrychleji vymanit z dluhů.

¹⁹⁶ MORAVCOVÁ, s. 59–61.

¹⁹⁷ VERMEIL, s. 211.

V dubnu 1922 se kancléř Wirth a ministr zahraničních věcí Rathenau účastnili konference v Janově.¹⁹⁸ Na jejím zahájení předali spojeneckým mocnostem nótu, v níž odmítli platbu další splátky s odůvodněním, že Německo není schopné platit, protože došlo k pádu kursu valut. Německá vláda rovněž žádala přezkoumání německých možností platit reparaace, přičemž se odvolávala na článek 234 Versailleské mírové smlouvy: *„Povinností komise reparační bude, po 1. květnu 1921 čas od času zkoumat hospodářské zdroje a platební schopnost Německa, a bude mít náležitou pravomoc, aby, poskytnuvše zástupcům této země slušnou příležitost vyjádřit se, prodloužila platební lhůty a pozměnila platební způsob, jak budou ustanoveny podle čl. 233;“*¹⁹⁹ *nebude však smět prominout zaplacení žádné částky bez výslovného zmocnění různých vlád zastoupených v komisi.“*²⁰⁰ Německým zástupcům se na této konferenci nepodařilo prosadit své zájmy, přesto zde ale zaznamenali jisté úspěchy. Navázali diplomatické styky s Ruskem, s nímž 16. dubna 1922 v blízkém Rapallu podepsali separátní smlouvu, zaručující diplomatickou a hospodářskou spolupráci.²⁰¹

Na podzim roku 1922 pak nastala další vládní krize a kancléř Wirth podal v listopadu na nátlak pravicové opozice demisi. Novým kancléřem byl jmenován Wilhelm Cuno,²⁰² který se musel potýkat s blížící se rúskou krizí a se stále více se prohlubujícími finančními problémy.²⁰³ Na konci roku 1922 Reparační komise ohlásila nedoplatky v dodávkách dřeva a uhlí, což vyvolalo okamžitou reakci Francie. Francouzský ministerský

¹⁹⁸ Konference v Janově byla zahájena 10. dubna 1922 a zúčastnili se jí zástupci 29 států, včetně Německa a Ruska. Na jejím programu byla hospodářská obnova Evropy.

¹⁹⁹ Článek 233 Versailleské mírové smlouvy určil založení Reparační komise a současně stanovoval její povinnosti.

²⁰⁰ AMZV ČR, karton 47, inv. č. 84, s. 205.

²⁰¹ MORAVCOVÁ, s. 67–72.

²⁰² Wilhelm Cuno působil během první světové války jako ekonom a zabýval se organizací německého hospodářství. V roce 1918 se stal generálním ředitelem lodní společnosti „Hapag“. Po demisi Wirthova kabinetu v listopadu 1922 sestavil na návrh prezidenta Eberta nový kabinet. Jeho vláda trvala do srpna 1923, kdy byl vystřídán Gustavem Stresemannem.

²⁰³ VERMEIL, s. 89, 211.

předseda Raymond Poincaré vydal 9. ledna 1923 rozkaz k obsazení Porúří. Německá vláda protestovala proti obsazení území francouzskými a belgickými vojsky a vzápětí odpověděla zastavením všech reparačních plateb ve prospěch Francie i Belgie. Současně vyzvala místní obyvatelstvo k pasivnímu odporu, což ovšem vedlo k naprosté finanční vyčerpanosti státu a ještě rychleji vzrůstající inflaci, jež vyvrcholila v následujících měsících.²⁰⁴

Stabilizovat německou měnu se podařilo kancléři Gustavu Stresemannovi.²⁰⁵ Ten provedl měnovou reformu,²⁰⁶ spočívající ve zřízení rentové banky, jež od 15. listopadu 1923 vydávala rentovou marku,²⁰⁷ přičemž za 1 bilion papírových marek obyvatelstvo získalo pouze 1 rentovou marku.²⁰⁸

Zde se nám tedy naskýtá vysvětlení první hypotézy. Samozřejmě nelze popírat, že versailleské podmínky a omezení měly velký vliv na stav německého hospodářství, ovšem nacházelo se zde několik dalších příčin jeho rozvratu. Jednak to tedy byla vyčerpanost Německa dlouhými boji v první světové válce, již společně s Rakouskem-Uherskem v roce 1914 vyvolalo, dále pak také fakt, že němečtí občané, kteří disponovali nějakým kapitálem, investovali kvůli jistotě raději do zahraničí a nepodporovali tak vlastní německý trh. Navíc stát řešil problém nedostatku financí tiskem papírových peněz a způsobil tak naprosté znehodnocení své měny. Tvzení, že kritický stav německého

²⁰⁴ FERIANCOVÁ, Alena: Úsilie o revíziu versailského poriadku: prípad Weimarskej republiky. In: Dejmek, J. a kol.: Zrod nové Evropy. Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému, Praha 2011, s. 270–271.

²⁰⁵ Gustav Stresemann byl během první světové války vůdcem DNVP, později se připojil k DVP. V srpnu 1923 se stal kancléřem a vedl vládu velké koalice, v níž měly zastoupení strany SPD, Centrum, DDP a DVP. V listopadu 1923 pak koalici opustila SPD a velká koalice se tak přetvořila na vládu středu.

²⁰⁶ Na této měnové reformě se podílel také německý ekonom, politik a člen DDP Hjalmar Schacht, který byl v roce 1923 jmenován prezidentem Říšské banky a tento post pak zastával do roku 1930.

²⁰⁷ Rentová marka byla pouze přechodnou měnou a definitivní měna, říšská marka, byla zavedena v říjnu 1924.

²⁰⁸ MÜLLER, s. 242–243.

hospodářství byl způsoben jen versailleskými podmínkami, tedy není pravdivé, neboť na tento stav měly vliv další faktory.

5.3 Nástup a šíření německých extremistických hnutí

V důsledku nespokojenosti německého národa s výsledky první světové války a především s podmínkami Versailleské mírové smlouvy a také v souvislosti z toho vyplývajících hospodářských problémů se v Německu začal silně šířit nacionalismus a militarismus. Tyto nacionalistické a militaristické tendence se projevily již v roce 1920 v březnových nepokojích, v nichž se o své slovo hlásila také levice.

Od roku 1921 pak, v souvislosti se stanovením konečné výše reparací a ještě větším prohloubením ekonomických problémů, byla vnitřní situace v Německu stále vypjatější. Především v Bavorsku se začaly organizovat antidemokraticky smýšlející a navzájem provázané nacionalistické extremistické skupiny, formované mimo jiné také ze členů rozpuštěných Freikorpsů a ozbrojené domobrany (*Einwohnerwehren*).²⁰⁹ Ve středu těchto skupin stála organizace „Orgesch“ (*Organisation Escherich*), jež se vyvinula z bavorské pořádkové služby. Postupně se rozšířila téměř po celém Německu a čítala asi přes 1 milion členů. Tyto organizace spiklenecky vystupovaly proti státu, spolupracovaly s armádou a stále častěji iniciovaly různé politické vraždy, i když jejich oficiální program spočíval v „ochraně klidu a pořádku osob a majetku a obraně proti levicovému i pravicovému puči“.²¹⁰ V červnu 1921 byl zavražděn Karl Gareis²¹¹ a v srpnu pak následovala již výše zmíněná vražda ministra financí Matthiase Erzbergera, jehož zavraždění měli na svědomí členové organizace Consul.²¹² Vláda na tyto akce proti republice reagovala 28. září 1921 vydáním říšského zákona na ochranu republiky, ovšem bavorské úřady se odmítly tomuto nařízení podřídit

²⁰⁹ Vláda se pokoušela ozbrojenou domobranu rozpustit již v roce 1920, její členové to ovšem odmítali a organizovali se v extremistických skupinách, vystupujících proti republice.

²¹⁰ MORAVCOVÁ, s. 74.

²¹¹ Karl Gareis byl předseda frakce USPD v bavorském sněmu.

²¹² Jednalo se o nástupnickou organizaci dobrovolnických sborů Freikorps.

a k pokusům o vraždu vládních představitelů docházelo i nadále. Svůj nesouhlas s Wirthovou a Rathenauovou politikou plnění versailleských podmínek extremisté demonstrovali dalším násilným krokem, neboť 24. června 1922 členové organizace Consul zavraždili Walthera Rathenaua.²¹³

Mezi tyto extremistické skupiny, jež se organizovaly v Bavorsku, patřila mimo jiné také Národní socialistická německá dělnická strana (NSDAP).²¹⁴ Původně se jednalo o lidové hnutí, ovšem poté, co se v červenci 1921 stal jeho předsedou Adolf Hitler, se transformovalo na radikální pravicovou stranu, jež začala silně vystupovat proti Výmarské republice a její vládě. V roce 1923 se pod Hitlerovým vedením pokusila o puč.²¹⁵

Podmínky Versailleské mírové smlouvy znamenaly pro Německo velké zatížení, značně přispěly k hospodářským problémům a vyvolaly další vlnu revolučních nálad, které vyústily v Kappův puč a také občanskou válku. V důsledku sílící nespokojenosti a nesouhlasu německého národa s danými podmínkami, došlo v Německu k šíření radikalismu a k nástupu extremistických stran.

²¹³ MORAVCOVÁ, s. 73–74.

²¹⁴ Tato strana byla založena v roce 1919 jako Německá dělnická strana (Deutsche Arbeiterpartei), ovšem už v září 1919, po vstupu bývalého svobodníka Adolfa Hitlera do strany, se přejmenovala na NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei).

²¹⁵ MÜLLER, s. 254.

6 ZÁVĚR

Versailleská mírová konference zcela změnila poměry mezinárodních vztahů v Evropě a nastolila nový světový řád. Ovšem to, zda její výsledky a stanovení poválečného uspořádání byly spravedlivé a odpovídající ztrátám poškozených států a vině států poražených, tvořilo vždy spornou otázku. Jednotlivé přední mocnosti Dohody zastávaly k této otázce odlišné postoje, které později ovlivnily směr, jakým se měla ubírat zahraniční politika právě těchto mocností a zároveň i Německa.

Podle názoru představitelů francouzské delegace byly mírové podmínky mnohem mírnější, než původně požadovali. Francouzi důrazně lpěli na dodržování všech bodů smlouvy a v žádném nehodlali Německu ustoupit. Oproti tomu Spojené státy americké měly naopak pocit, že byly k těmto podmínkám v podstatě dotlačeny evropskými předními mocnostmi, zejména Francií. Prezident Wilson provedl řadu ústupků, aby se Rada čtyř vůbec shodla ve sporných otázkách a dospěla k nějakým závěrům. Americký kongres nakonec Versailleskou mírovou smlouvu neratifikoval. Spojené státy americké pak podepsaly další smlouvu s Německem až v srpnu 1921, kdy mezi nimi došlo k formálnímu ukončení válečného stavu. Rovněž Britové nebyli přesvědčeni o tom, zda mírové podmínky nejsou příliš zatěžující pro Německo, a vyjádřili o německou ekonomiku jisté obavy. Premiér David Lloyd George projevil britské pochybnosti v Radě čtyř již na konci května 1919. V následujících letech se ukázalo, že tyto obavy byly na místě. Velká Británie se proto pokoušela Německu nějak ulehčit a pomoci mu nastartovat jeho ekonomiku, neboť to byla cesta k prosperitě celkového evropského hospodářství, jelikož hospodářství jednotlivých evropských států bylo propojené a vzájemně na sobě závislé.²¹⁶

Další dvě přední mocnosti Dohody, Japonsko a Itálie, s versailleským systémem alespoň z části nesouhlasily. Nelíbil se jim

²¹⁶ MACMILLANOVÁ, s. 454–455.

především fakt, že mírová konference neuspokojila jejich požadavky. V případě Itálie nebyly naplněny všechny územní požadavky a Japonsku se nepodařilo prosadit rasovou rovnost. Nespokojenost těchto dvou států vedla ve 30. letech k jejich orientaci na Německo.²¹⁷

Samotné Německo samozřejmě s versailleským systémem nesouhlasilo. Mírové podmínky považovalo za zcela nepřiměřené a nadměru zatěžující. Cítilo se ukřivděně a velmi těžce se vyrovnávalo ať už se ztrátou části území a všech kolonií, snížením početního stavu armády a námořnictva či s ponížením v podobě placení obrovské sumy reparací. Největší projevy nesouhlasu Němců se týkaly článku 231 Versailleské smlouvy, o nějž se opíraly mnohé sankce, které byly na Německo uvaleny.²¹⁸ Tyto pocity ublížení v německém národě vyvolaly nenávist k předním mocnostem Dohody, konkrétně k Velké Británii, Spojeným státům americkým a především k Francii, neboť německo-francouzské vztahy byly velmi špatné a bylo jen otázkou času, kdy Německo obnoví své postavení a dojde ke vzájemné konfrontaci s Paříží. Část německého národa obviňovala kromě mocností Dohody také německé politiky, kteří přijali versailleský diktát, jak Němci Versailleskou smlouvu nazývali, a „*zradili tak německý národ*“.²¹⁹

Právě tato nenávist vedla v Německu k vnitřním problémům spojeným s několika parlamentními krizemi a s radikalizací různých skupin obyvatel. Jako první povstali nespokojení členové armády, kteří se pokusili o státní převrat již v roce 1920. K těmto politickým problémům se připojily problémy hospodářské. Německo bylo značně vyčerpáno čtyřletými boji v první světové válce, plněním mírových podmínek a placením válečných reparací, což velmi ochromilo německou ekonomiku. Negativní vliv na německý finanční stav pak měla také rúrská krize, kdy obyvatelé obsazeného Porúří přestali na protest proti

²¹⁷ MACMILLANOVÁ, s. 301; 318–319.

²¹⁸ FERIANCOVÁ, s. 288–289.

²¹⁹ MACMILLANOVÁ, s. 453; 464–466.

francouzským a belgickým okupantům pracovat. Hospodářská situace byla v první polovině 20. let 20. století velmi špatná a vyústila v naprosté zhroucení německé měny.²²⁰

Německý národ obviňoval ze všech těchto problémů versailleský diktát. Prohlubovala se v něm rostoucí zášť vůči tvůrcům smlouvy a také k představitelům německé vlády, jež se rozhodli přijmout takovéto podmínky. Důsledkem takto sílící nenávisti byl nástup různých extremistických hnutí, která propagandisticky těžila z německé touhy po revizi mírových podmínek. Jako nejsilnější z těchto hnutí se projevila krajně pravicová Národní socialistická německá dělnická strana (NSDAP). Do čela této strany se postavil Adolf Hitler, muž s obrovskými ambicemi, který využil nastalé katastrofální politické a hospodářské situace. Díky slibům, že Německo pozvedne a vyvede je z krize, si získával stále více přívrženců. Postupně se pokoušel nabourat již tak poměrně oslabenou stabilitu demokratického státu. Prvním takovýmto pokusem byl puč v roce 1923, který vešel do dějin jako Mnichovský pivní puč.²²¹ Adolf Hitler prozatím neuspěl, ale s příchodem Velké hospodářské krize v roce 1929 se mu naskytla příležitost posílit svůj vliv. Důsledkem Hitlerova narůstajícího vlivu byl nakonec pád výmarské demokracie, vznik Velkoněmecké říše a nakonec také další konflikt světového charakteru - druhá světová válka.²²²

V tomto kontextu mohu shrnout druhou hypotézu, jež jsem si stanovila v úvodu. Podle nashromážděných informací míním, že postoj, jaký přední mocnosti Dohody zpětně projevily k výsledkům versailleské konference, měl jistý vliv na směr, jímž se ubíraly jejich mezinárodní vztahy. Není překvapením, že Francie zastávala zcela protiněmecký postoj. Velká Británie a Spojené státy americké nebyly zcela spokojeny

²²⁰ VERMEIL, s. 76–78; 204–205.

²²¹ BROSZAT, Martin: Uchopení moci, vzestup NSDAP a zničení Výmarské republiky, Praha 2002, s. 29.

²²² MÜLLER, s. 244; 251–254.

s výsledky, poněvadž je v některých bodech považovaly za příliš zatěžující pro Německo. Jejich přístup byl k Německu daleko přívětivější než francouzský a ve 20. letech 20. století s ním začaly pomalu navazovat obchodní styky. Japonci a Italové pociťovali největší nespokojenost, což vedlo k tomu, že tyto dva státy začaly s Německem navazovat diplomatické styky.

Postoje těchto pěti velmocí tedy pomalu vedly k formování nových koaličních bloků, Německa, Japonska, Itálie na straně jedné a Francie, Velké Británie a posléze i Spojených států amerických na straně druhé. Tyto mocenské bloky se pak ve druhé světové válce postavily proti sobě.

7 SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

7.1 Nevydané prameny

Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR (AMZV ČR), fond Mírová konference v Paříži a reparace 1918–1938, karton 47, inv. č. 83, Ratifikácia mierových smlúv. Versailles a St. Germain. 10. ledna 1920.

AMZV ČR, fond Mírová konference v Paříži a reparace 1918–1938, karton 47, inv. č. 84, Traité de Paix entre les Puissances Alliées et associées et l'Allemagne et Protokole signés à Versailles, le 28 juin 1919. Mírová smlouva mezi Mocnostmi spojenými i přidruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919.

AMZV ČR, fond Pařížský archiv, kniha č. 90 Smlouva Versailleská, dokument č. 11060, 28. června 1919.

7.2 Vydané prameny

LONGERICH, Peter.: Die Erste Republik: Dokumente zur Geschichte des Weimarer Staates, München 1992.

7.3 Literatura

BLAKESLEE, George H.: The mandates of the Pacific. In: Foreign Affairs 1, 1922, 1, s. 98–115.

BROSZAT, Martin: Uchopení moci: vzestup NSDAP a zničení Výmarské republiky, Praha 2002.

CLIVE, Day: Keynes' Economic Consequences of the Peace. In: The American Economic Review 10, 1920, 2, s. 299–312.

CRAIG, Gordon. A.: Deutsche Geschichte 1866–1945: Vom Norddeutschen Bund bis zum Ende des Dritten Reiches. München 1996.

ČAPKA, František: Versailleská mírová konference a Československo, Brno 1999.

FERENČUHOVÁ, Bohumila: Mírová konferencia, mierové zmluvy a nový európsky systém. In: Dejmek, J. a kol.: Zrod nové Evropy. Versailles, St.-

Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému, Praha 2011, s. 21–55.

FERIANCOVÁ, Alena: Úsilie o revíziu versailského poriadku: prípad Weimarskej republiky. In: Dejmek, J. a kol.: Zrod nové Evropy. Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému, Praha 2011, s. 265–291.

FINCH, George A.: The Peace Conference of Paris, 1919. In: The American Journal of International Law 13, 1919, 2., s. 159–186.

FULBROOKOVÁ, Mary: Dějiny moderního Německa: od roku 1918 po současnost, Praha 2009.

GILBERT, Martin: První světová válka, Praha 2005.

GÖBEL, Walter: Die Weimarer Republik, Stuttgart 1997.

HAFFNER, Sebastian: Německá revoluce 1918–1919, Brno 1998.

HENIG, Ruth B.: Versailles and after 1919–1933, London, New York 1995.

HERSHEY, Amos S.: German Reparations. In: The American Journal of International Law 15, 1921, 3., s. 411–418.

HIERY, Hermann Joseph: The German South Pacific and the influence of World War I, Honolulu, Hawai 1995.

HROCH, Miroslav a kol.: Úvod do studia dějepisu, Praha 1985.

KEEGAN, John: První světová válka, Praha, Plzeň 2003.

KLUGE, Ulrich: Die deutsche Revolution 1918/1919. Staat, Politik und Gesellschaft zwischen Weltkrieg und Kapp-Putsch, Frankfurt am Main (1996), 1985.

KOLB, Eberhard: Die Weimarer Republik, München 2002.

LENTIN, Antony: Germany: A New Cartage? In: History Today 62, 2012, 1, s. 20–27.

MACMILLANOVÁ, Margaret Olwen: Mírotvorci: pařížská konference 1919, Praha 2004.

- MÖLLER, Horst.: Weimar. Die unvollendete Demokratie, München 1997.
- MORAVCOVÁ, Dagmar: Výmarská republika, Praha 2006.
- MORAVCOVÁ, Dagmar; BĚLINA, Pavel; PEČENKA, Marek: Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů, Praha 1994.
- MÜLLER, Helmut M.: Deutsche Geschichte in Schlaglichtern, Leipzig 2002.
- NIEDHART, Gottfried.: Deutsche Geschichte 1918–1933. Politik in der Weimarer Republik und der Sieg der Rechten, Stuttgart 1996.
- POTTER, Pitman B.: Origin of the System of Mandates under the League of Nations. In: The American Political Science Review 16, 1922, 4, s. 563–583.
- PROKŠ, Petr: Německo na cestě od vítězství v Brestu Litevském k porážce ve Versailles (1918–1919). In: Dejmek, J. a kol.: Zrod nové Evropy. Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému, Praha 2011, s. 57–88.
- SCHELLE, Karel: The First World War and the Paris Peace Agreement, München 2009.
- SCHELLE, Karel: Paris Peace Conference (1919–1920) and its influence, Brno 2009.
- SHARP, Alan: The Versailles settlement: peacemaking after the First World War, 1919–1923, Basingstoke 2008.
- SKŘIVAN, Aleš, KŘIVSKÝ, Petr: Opožděná expanze: koloniální výboj Německa a Itálie v letech 1870–1918, Praha 1977.
- UHLE-WETTLER, Franz: Das Versailler Diktat. Vorgeschichte–Vollständiger Vertragstext Gegenvorschläge der deutschen Regierung, Kiel 1999.
- VERMEIL, Edmond: Soudobé Německo. Jeho složení a politický, hospodářský a sociální vývoj, Praha 1926.

VOGT, Martin: Deutsche Geschichte: von den Anfängen bis zur Gegenwart, Stuttgart 1997.

WATT, Richard M.: The kings depart. The tragedy of Germany: Versailles and the German Revolution, London 2003.

8 SEZNAM ZKRATEK

BVP-*Bayerische Volkspartei*, Bavorská lidová strana

DDP-*Deutsche Demokratische Partei*, Německá demokratická strana

DNVP-*Deutschnationale Volkspartei*, Německá národní lidová strana

DVP-*Deutsche Volkspartei*, Německá lidová strana

FVP-*Fortschrittliche Volkspartei*, Pokroková lidová strana

KPD-*Kommunistische Partei Deutschlands*, Komunistická strana
Německa

NSDAP-*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*, Národní
socialistická německá dělnická strana

ORGESCH-*Organisation Escherich*, Organizace Escherich

SPD-*Sozialdemokratische Partei Deutschlands*, Sociálně demokratická
strana Německa

USPD-*Unabhängige Sozialdemokratische Partei Deutschlands*, Nezávislá
sociálně demokratická strana Německa

Z-*Zentrum*, Centrum

9 RESUMÉ

This thesis focuses on Versailles Peace Conference and its importance for Germany. The main aim of this thesis was to describe the negotiations of the Allied Powers representatives present at the conference, to summarize its conclusions on which the Allies and Germans agreed and, in the first place, to foreshadow the conference consequences for Germany.

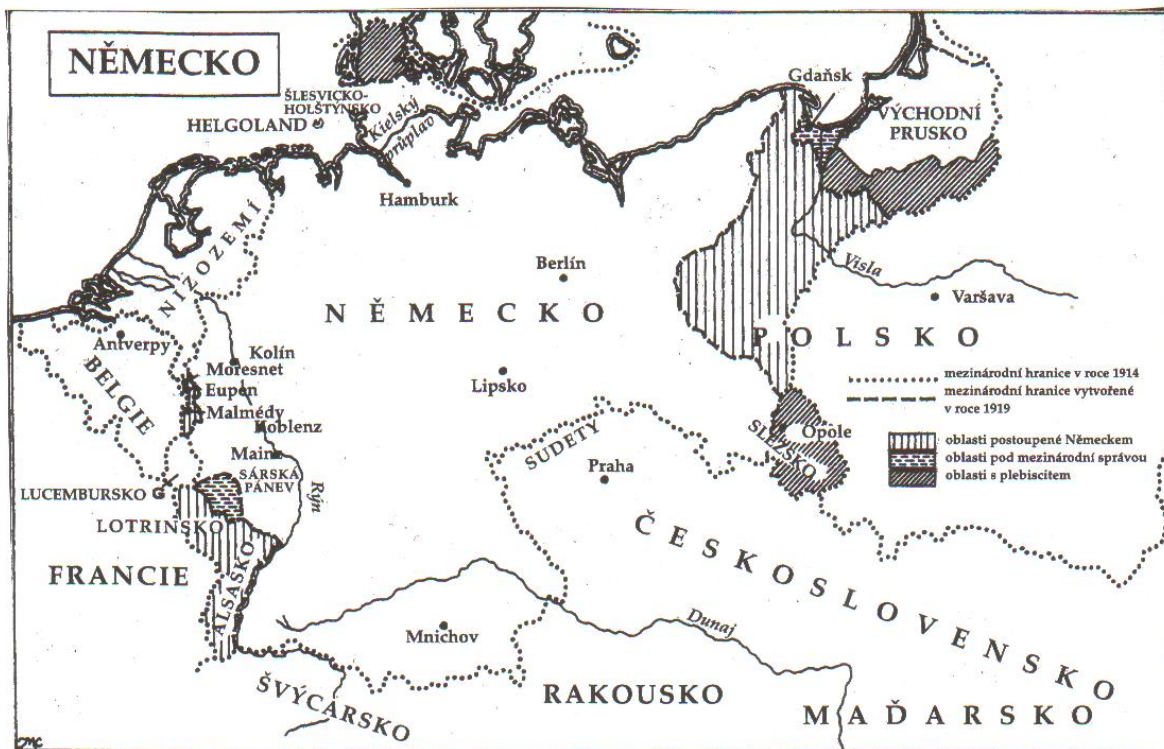
This thesis briefly summarizes the conclusions of the First World War and the armistice agreement between the Allied Powers and Germany. It further concentrates on the Versailles Peace Conference and analyses its consequences particularly for Germany. It addresses specific terms and conditions mentioned in the Versailles Peace Treaty and analyses its consequences for the Weimar Republic development and the ability to become equalized with its terms. The thesis also portrays political, social and economic situation in Germany after signing the Peace Treaty.

Versailles Peace Conference was launched on 18th January 1919. It was interested in the post-war arrangement in Europe and making peace treaties between the Central Powers, especially Germany. Its aim was to prevent another war conflicts in Europe and worldwide. The Treaty with Germany was signed on 28th June 1919 in Versailles. The main points of the treaty included the loss of some German territory and all its colonies, the obligation to pay war reparations, the disarmament of German armed forces and various economic restrictions. As a result of accepting these terms and conditions, Germany had to handle political, social and economic matters which gradually lead to the government crisis, revolutions, inflation and the emergence of extremist parties.

10 SEZNAM PŘÍLOH

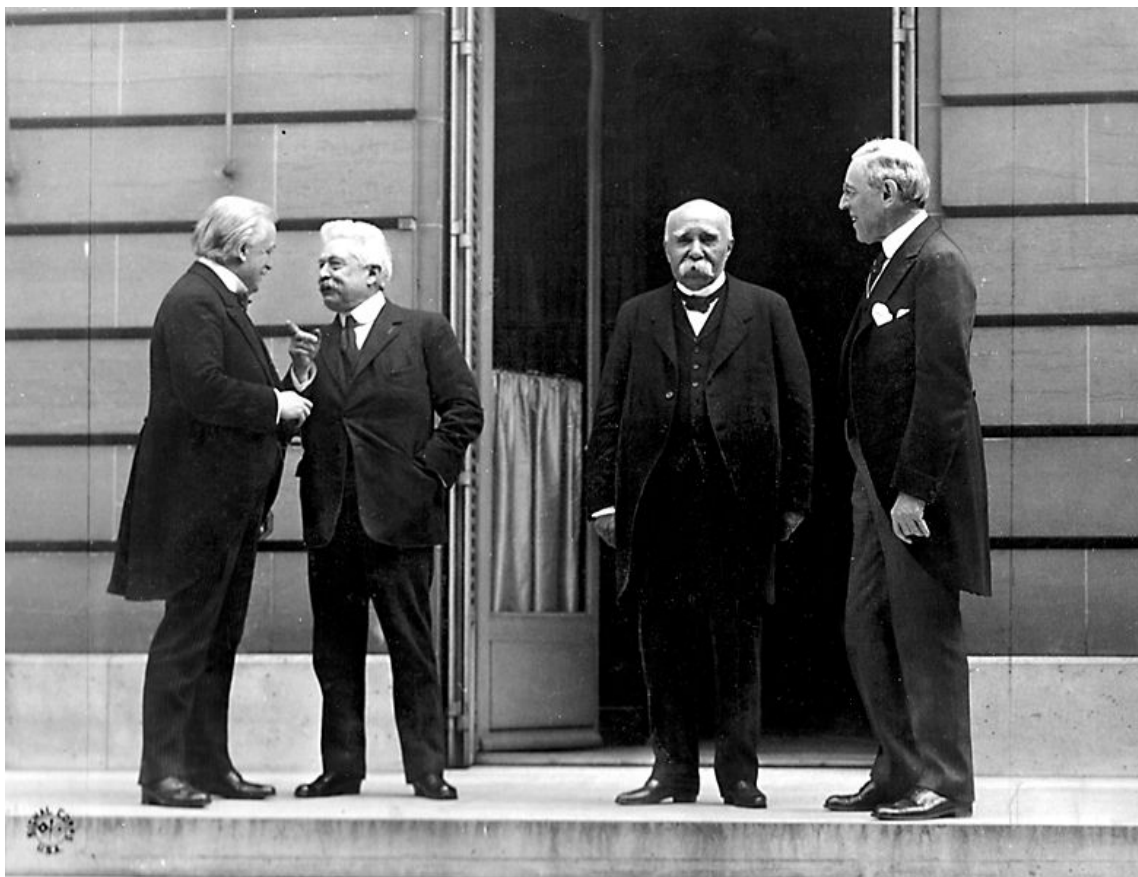
Příloha č. 1: Mapa německých územních ztrát v roce 1919	68
Příloha č. 2: Rada čtyř (zleva: David Lloyd George, Vittorio Orlando, Georges Clemenceau a Woodrow Wilson).....	69
Příloha č. 3: Článek 231 Versailleské smlouvy v originálním znění	70

Příloha č. 1: Mapa německých územních ztrát v roce 1919

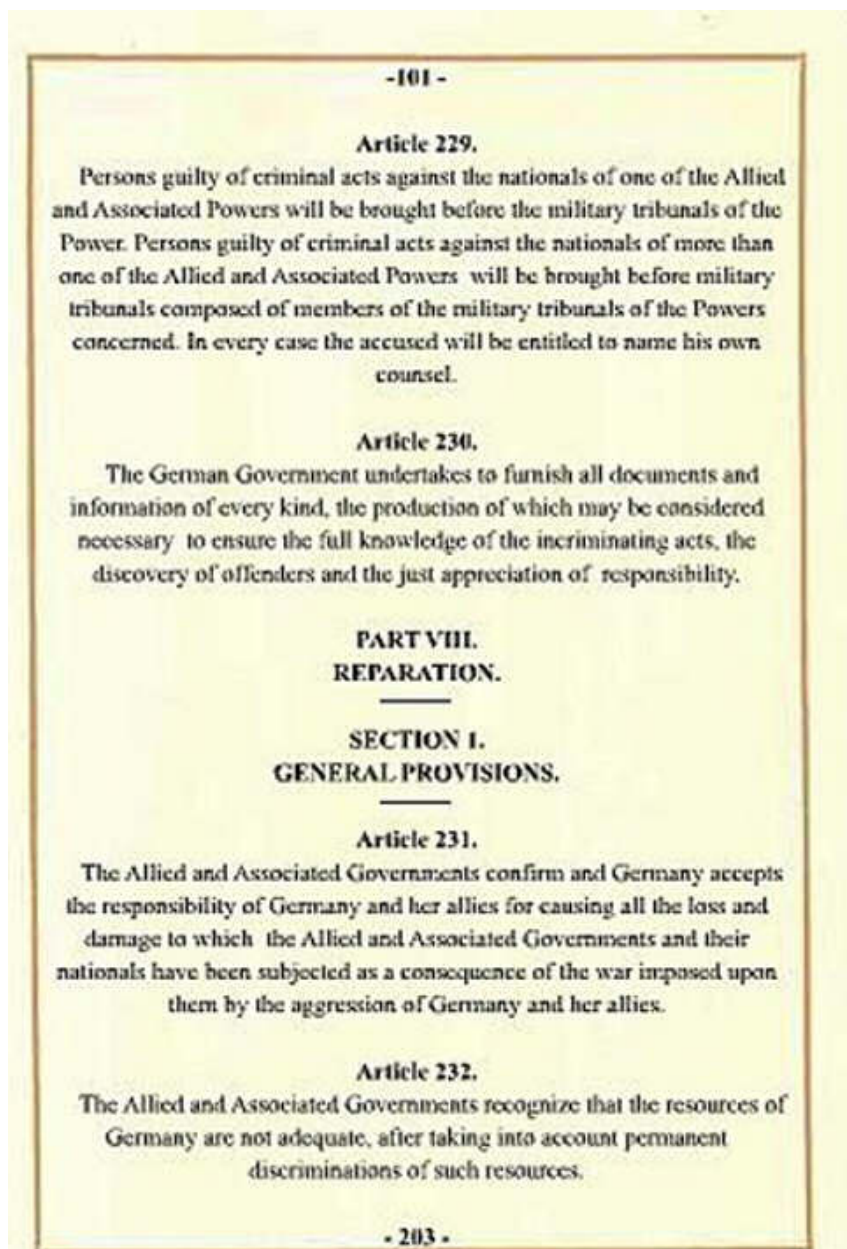

Převzato z: MACMILLANOVÁ, Margaret Olwen: Mírotvorci: pařížská konference 1919, Praha 2004.

Příloha č. 2: Rada čtyř (zleva: David Lloyd George, Vittorio Orlando, Georges Clemenceau a Woodrow Wilson)

Převzato z: UHLE-WETTLER, Franz: Das Versailler Diktat. Vorgeschichte – Vollständiger Vertragstext Gegenvorschläge der deutschen Regierung, Kiel 1999, s. 29.

Příloha č. 3: Článek 231 Versailleské smlouvy v originálním znění

Převzato z: AMZV ČR, fond Pařížský archiv, kniha č. 90 Smlouva Versailleská, dokument č. 11060, 28. června 1919.